

UiO : **Det juridiske fakultet**

Adgangen til gjenåpning etter at tiårsfristen i tvisteloven § 31-6 (2) er oversittet

Der det sivile kravet springer ut av en straffesak.

Kandidatnummer: 601

Leveringsfrist: 25.04.2023

Antall ord: 15902

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING.....	1
1.1	Tema og aktualitet.....	1
1.2	Problemstilling og veien videre	2
1.3	Metode og rettskildebilde.....	3
1.4	Begrepsavklaring	5
2	PROBLEMSTILLINGENS OPPHAV - FORHOLDET MELLOM STRAFFESAKER OG SIVILE SAKER.....	6
2.1	Sivile krav som springer ut av en straffesak – i en særstilling.....	6
2.2	Ulike beviskrav i sivile saker og straffesaker	6
2.3	Ulike hensyn bak gjenåpningsreglene i sivile saker og straffesaker.....	8
3	GJENÅPNING ETTER TVISTELOVEN.....	11
3.1	En snever adgang til gjenåpning	11
3.1.1	Den absolutte ordlyden.....	11
3.1.2	Ordlyden sett i lys av lovshistorikken, rettspraksis og forarbeider	12
3.2	Unntak fra tiårsfristen	13
3.2.1	Unntak i særlovgivningen.....	14
3.2.2	Det private lovforslaget	15
3.3	Kan det oppstilles et unntak fra tiårsfristen etter gjeldende rett?.....	17
3.4	Bør det oppstilles et unntak fra tiårsfristen?	18
4	GJENÅPNING ETTER STRAFFEPROSESSLOVEN	20
4.1	Gjenåpning på tvers av prosesslovene	20
4.2	En «særskilt begjæring» om gjenåpning av det sivile kravet.....	20
4.3	En felles begjæring om gjenåpning av straffesaken og ny behandling av det sivile kravet.....	21
4.3.1	Den rettslige reguleringen av en «felles» begjæring	21
4.3.2	Skal gjenåpning av det sivile kravet følge de alminnelige reglene om gjenåpning i tvistelovens kapittel 31?	23
4.3.3	Kan man gjenåpne det sivile kravet etter reglene i straffeprosessloven kapittel 27?	23
4.3.4	Kan man kreve ny behandling av det sivile kravet etter ulovfestede regler i straffeprosesslovens kapittel 29?	25
4.3.5	Gjelder tiårsfristen i tvisteloven for sivile krav som fremmes under gjenåpning av en straffesak?	26

4.4	Regler som innebærer bortfall av sivile krav i straffeprosessloven.....	28
4.4.1	Kan en gjenåpning av straffesaken føre til bortfall av samtidig idømte erstatningskrav?	28
4.4.2	Kan man gjenåpne en straffesak «til gunst» for en person som er frikjent?	29
5	TILSIDESETTELSE AV TIÅRSFRISTEN ETTER REGLENE I EMK OG GRUNNLOVEN.....	32
5.1	Rettslige utgangspunkter.....	32
5.2	Retten til privatliv og familieliv	33
5.3	Retten til rettferdig rettergang.....	36
5.4	Uskyldspresumsjonen	38
6	BØR DET LOVFESTES ET EGET UNNTAK FRA TIÅRSFRISTEN FOR SIVILE KRAV SOM SPRINGER UT AV EN STRAFFESAK?	42
	LITTERATURLISTE.....	44

1 Innledning

1.1 Tema og aktualitet

En rettskraftig dom markerer i utgangspunktet en endelig avgjørelse av et rettskrav.¹ Når mulighetene for anke er uttømt, skal partene kunne slå seg til ro med resultatet i avgjørelsen, og legge saken bak seg.² Av og til oppstår det likevel et behov for å endre en rettskraftig avgjørelse. Det kan eksempelvis være aktuelt der dommen viser seg å være åpenbart uriktig, og dette først kommer frem etter at ankefristen er utløpt. I slike tilfeller kan reglene om gjenåpning benyttes, slik at saken får en ny behandling i domstolene.

Reglene om gjenåpning begrenser dermed dommenes rettskraft, og er utarbeidet for å «forhindre særlig støtende utslag av rettskraftvirkningene».³ Samtidig skal reglene om gjenåpning heller ikke undergrave ankereglene. Gjenåpningsinstituttet er et ekstraordinært rettsmiddel, og adgangen til gjenåpning er derfor snever.⁴ Dette er sikret gjennom en rekke materielle og prosessuelle krav i tvisteloven og straffeprosessloven. Et eksempel på et slikt krav er den *absolutte gjenåpningsfristen* på ti år som finnes i tvisteloven. Etter ti år er partene tilsynelatende avskåret fra å gjenåpne saken, uansett gjenåpningsgrunn. Regelen har en viktig prosessreducerende funksjon ved at sivile konflikter blir løst en gang for alle, da dommen utgjør «en endelig og bindende normering av det rettsforholdet som var tema for avgjørelsen».⁵

Den absolutte fristen for gjenåpning har likevel vist seg å ha noen uheldige virkninger i norsk rett. I den såkalte «Karmøy-saken» ble en mann i 1998 frikjent for å ha begått et drap, samtidig som han i en sivil avgjørelse ble ilagt erstatningsansvar overfor avdødes etterlatte.⁶ Erstatningsavgjørelsen bygget på at det forelå «klar sannsynlighetsovervekt» for at den tiltalte hadde foretatt den handlingen som han hadde blitt frifunnet for i straffesaken.⁷ I ettertid har avgjørelsen vist seg å være feil, og i februar 2023 ble en ny gjerningsperson dømt for drapet.⁸ Mannen som ble ilagt erstatningsansvar gjorde gjentatte forsøk på å begjære gjenåpning av saken, men flere av forsøkene ble avvist med henvisning til at gjenåpningsfristen var oversittet.⁹

¹ En avgjørelse er rettskraftig når den ikke lenger kan angripes med ordinære rettsmidler, som for eksempel anke, jf. tvisteloven § 19-14.

² Skoghøy (2022) s. 1056.

³ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 276 og Pedersen (2020) s. 331.

⁴ Skoghøy (2022) s. 1304.

⁵ Rt. 2010 s. 718 avsnitt 40.

⁶ LG-1998-260-2

⁷ Se Case of Y v. Norway avsnitt 42-47, Rt. 2005 s. 334 avsnitt 38 der det presiseres at denne måten å uttrykke seg på er i strid med EMK artikkel 6 nr. 2. Se nærmere om dette i oppgavens punkt 5.4.

⁸ Avgjørelsen er ikke rettskraftig, da den er anket (april 2023).

⁹ Se LG-2001-1455, LG-2003-680, Rt. 2005 s. 334, Rt. 2007 s. 483, LA-2008-94128, LA-2009-142421, Rt. 2009 s. 1017, Rt. 2010 s. 718, og LA-2020-54484 som alle gjelder begjæring om gjenåpning i den samme saken.

I november 2022 ble saken endelig gjenåpnet. Ifølge lagmannsretten skyldtes dette først og fremst at en nektelse av begjæringen om gjenåpning ville medføre en fortsatt krenkelse av uskyldspresumsjonen.¹⁰ I mellomtiden har erstatningsdommen fått store konsekvenser for mannens liv, da han blant annet har hatt vanskeligheter med å skaffe seg arbeid i Norge, og har valgt å bosette seg i et annet land.¹¹

I straffesaker finnes det ikke noen tilsvarende gjenåpningsfrist. Dette er særlig begrunnet i at sannhetsidealet står så sterkt at det trumfer andre hensyn som taler for en absolutt gjenåpningsfrist.¹² Til tross for at sivile saker som springer ut av en straffesak er nært beslektet til straffesaken, er det tilsynelatende ingen adgang til å gjøre unntak fra tvistelovens tiårsfrist for disse sakene. Fristen medfører i ytterste konsekvens at en person kan være ilagt erstatningsansvar som følge av et straffbart forhold, samtidig som påtalemyndigheten tar ut tiltale mot en annen person for *det samme* straffbare forholdet, uten at førstnevnte kan kreve gjenåpning av erstatningssaken. Dette utfallet er uheldig og strider mot den allmenne rettsfølelse. Oppgaven vil ta for seg muligheten til gjenåpning i slike tilfeller, og vurdere om disse i tilstrekkelig grad er hensyntatt i gjeldende lovverk.

1.2 Problemstilling og veien videre

Oppgaven vil forsøke å avdekke mulighetene for gjenåpning av et erstatningskrav som springer ut av en straffesak *etter* at tiårsfristen i tvisteloven § 31-6 (2) er utløpt. Det vil rettes et særlig fokus på mulighetene for gjenåpning av en sivil sak der tiltalte frikjennes i straffesaken, men likevel ilegges et sivilrettslig erstatningskrav. Det skyldes først og fremst plasshensyn, men også at den som er domfelt for et straffbart forhold vil ha andre muligheter for å kreve bortfall av det sivile kravet.¹³

For at gjenåpning i det hele tatt skal være aktuelt må det foreligge en relevant gjenåpningsgrunn.¹⁴ Gjenåpningsgrunnene handler i all hovedsak om graverende feil som taler for at en rettskraftig dom ikke kan bli stående.¹⁵ Av oppgavetekniske hensyn vil det derfor forutsettes at det har kommet til nye opplysninger om faktiske forhold som var ukjent da saken ble avgjort, som gjør at avgjørelsen i den sivile saken sannsynligvis ville blitt en annen. Dette tilsvarer vilkårene for gjenåpning etter tvisteloven § 31-4 bokstav a. Det forutsettes derfor videre i oppgaven at den domfelte har en gyldig gjenåpningsgrunn.

¹⁰ LA-2021-157502. Saken baserer seg på ekstraordinære omstendigheter, og vil gjøres nærmere rede for i oppgavens punkt 5.4.2.

¹¹ Se til eksempel TSTAV-2011-81051.

¹² NOU 2016: 24 s. 467. Se nærmere om hensyn i oppgavens punkt 2.3.

¹³ Se oppgavens punkt 4.4 som omhandler dette.

¹⁴ Se tvl. §§ 31-3 og 31-4 for sivile saker, eller strpl. §§ 390-394 for straffesaker.

¹⁵ Backer (2022) s. 509.

De sivile krav som springer ut av en straffesak står i en form for mellomstilling mellom de to prosesslovene ved at de har elementer fra både straffesaker og sivile saker. På den ene siden er kravene av sivil karakter, men på den andre siden baserer de seg på et faktum som utgjør et straffbart forhold. Det sivile kravet behandles derfor ofte samtidig med straffesaken. Dette gjør at de sivile kravene kanskje ikke faller helt naturlig inn i verken tvisteloven eller straffeprosesslovens system.¹⁶ Som oppgaven vil vise er adgangen til gjenåpning av slike krav styrt av begge prosesslovene, og dette gir en naturlig inndeling i oppgaven videre.

I det følgende deles derfor oppgaven inn i tre hovedkapitler. Oppgavens kapittel 3 vil først ta for seg tvisteloven § 31-6 (2), som fastslår den absolutte tiårsfristen for gjenåpning. Dernest tar oppgaven i kapittel 4 for seg mulighetene for gjenåpning etter reglene i straffeprosessloven. Til sist vil mulighetene oppgaven ta for seg mulighetene for å fravike tiårsfristen etter Grunnloven og den Europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) i oppgavens kapittel 5.

1.3 Metode og rettskildebilde

Oppgaven vil basere seg på en rettsdogmatisk metode, der det tas sikte på å utdype hva som er gjeldende rett ved gjenåpning av en sivil sak som springer ut av en straffesak, etter at tiårsfristen i tvisteloven er oversittet. Under dette punktet vil rettskildebildet for problemstillingen forsøkes beskrevet. I tillegg vil «de lege ferenda»-betraktninger benyttes fortløpende i oppgaven.

Utgangspunktet for problemstillingen er ordlyden i tvisteloven § 31-6 (2). Det som særpreger rettskildebildet til bestemmelsen i relasjon til problemstillingen er at forarbeidene er kortfattede, i tillegg til at spørsmålet er lite behandlet både i rettspraksis og juridisk teori. Som en konsekvens av dette tillegges andre kilder som belyser spørsmålet større vekt enn de ellers ville gjort. Reelle hensyn og systembetraktninger blir eksempelvis trukket frem i større grad enn det som er i samsvar med rettskildeprinsippene som oppstilles i den alminnelige rettskildelæren.¹⁷ I tillegg behandles et privat lovforslag i dybden, til tross for at dette uttrykkelig ses bort ifra i forarbeidene.¹⁸

Det vises gjennomgående til underrettspraksis i oppgaven, og særlig avgjørelser avsagt i Karmøy-saken.¹⁹ Av mangel på annen rettspraksis som kan overføres til oppgavens problemstilling, trekkes de frem for å eksemplifisere de praktiske konsekvensene av gjeldende

¹⁶ Dette forklares nærmere i oppgavens kapittel 2.

¹⁷ Se nærmere om reelle hensyn som rettskilde i disse situasjonene i Eckhoff (2001) s. 376-371, 378-382 og 394-396.

¹⁸ Se forslaget i Dok.nr.8:84 (1996-1997), og uttalelsene fra forarbeidene i Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 274.

¹⁹ Jf. LG-1998-260-2 og øvrige avgjørelser i sammenheng med denne.

regelverk. Avgjørelsene fra underretten tillegges derfor noe større vekt enn de ellers ville ha gjort dersom rettskildebildet ellers ikke var like mangelfullt.²⁰

Straffeprosessutvalgets utredning til ny straffeprosesslov som enda ikke har trådt i kraft, NOU 2016: 24, benyttes gjennomgående i oppgaven. Da forarbeidene ikke er formelt vedtatt, gir de heller ikke uttrykk for en demokratisk vedtatt lov. Likevel består straffeprosessutvalget av flere av de fremste juristene innenfor straffeprosessretten, som har utarbeidet utredningen på oppdrag fra det offentlige. Uttalelsene som er brukt i utvalget knytter seg primært til tolkninger og beretninger om gjeldende rett. Forarbeidene til ny straffeprosesslov bør derfor i det minste anses som en form for juridisk teori. Rettspraksis viser også at forarbeider til andre lover etter omstendighetene kan ha relevans.²¹

Det vises også jevnlig til praksis fra Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker (Gjenopptakelseskommisjonen) i kapittel 4. Gjenopptakelseskommisjonen er et forvaltningsorgan som treffer enkeltvedtak, med rettskildemessig status deretter.²² Siden det kun er Gjenopptakelseskommisjonen som har kompetanse til å vurdere gjenåpning av en straffesak, medfører det at de er et spesialisert organ. Det kan tale for at praksisen bør tillegges en del vekt.²³ Vekten avhenger også av om det er noen andre rettskilder som sier noe annet. Der innholdet i avgjørelsen står uimotsagt, tillegges kilden større vekt ved fremleggelsen av hva som synes å være gjeldende rett innenfor det aktuelle spørsmålet som behandles.

EMK er sentral i avhandlingens kapittel 5. Det følger uttrykkelig av menneskerettsloven at FN-konvensjonene med protokoller skal gjelde som norsk lov i den utstrekning de er bindende for Norge.²⁴ Konvensjoner som er inkorporert i norsk lov skal videre i prinsippet ha lovs trinnhøyde.²⁵ EMK er derfor en naturlig del av det norske regelverket for å belyse oppgavens problemstilling. Høyesterett har uttalt at norske domstoler ved tolkningen av EMK skal anvende den samme metoden som EMD.²⁶ Ved vurderingen av bestemmelsene vil rettspraksis fra EMD derfor tillegges stor vekt.

²⁰ Se Fleischer (1998) s. 269-294, jf. s. 163-175, Skoghøy (1994) s. 850 og Boe (2021) s. 399-400 om underrettspraksis som rettskilde.

²¹ Se til eksempel Rt. 1990 s. 874 s. 887.

²² Myhrer (2009) s. 573 og Boe (2010) s. 324.

²³ Eckhoff (1997) s. 229.

²⁴ Jf. mrl. § 2.

²⁵ HR-2016-2554-P avsnitt 65. Se også nærmere om dette i punkt 5.1.

²⁶ Rt. 2000 s. 996 s. 1007-1008.

1.4 Begrepsavklaring

Tidligere var *gjenopptakelse* betegnelsen for å på nytt behandle en rettskraftig dom dersom vilkårene var oppfylt, både i tvistemålsloven og straffeprosessloven. I forbindelse med ikrafttreddelsen av tvisteloven 1. januar 2008 ble begrepet i begge prosesslovene byttet ut med *gjenåpning*.²⁷ Endringen ble blant annet begrunnet i at det skaper bedre sammenheng i regelverket. Det ble også uttalt at «gjenåpning» gir bedre assosiasjoner til et rettsmiddel som knytter seg til en sak som er avsluttet, i tillegg til at det tilsvarer det engelske uttrykket «reopening».²⁸ Endringen er kun terminologisk, og har ingen innvirkning på vilkårene for eller innholdet i den faktiske gjenåpningen. Det nevnes for ordens skyld at Gjenopptakelseskommisjonen ikke har endret navn, hvilket kan fremstå noe forvirrende, men som trolig er et utslag av hensynet til fornuftig ressursbruk.²⁹

²⁷ Ot.prp. nr. 74 (2005-2006) s. 34. Alle bestemmelser ble endret, med unntak av strpl. § 394 (1), hvilket har sammenheng med at Gjenopptakelseskommisjonens navn forble uendret.

²⁸ NOU 2001: 32 A s. 436.

²⁹ Se diskusjon om begrepsbruk i Ot.prp. nr. 74 (2005-2006) s. 33-34.

2 Problemstillingens opphav - forholdet mellom straffesaker og sivile saker

2.1 Sivile krav som springer ut av en straffesak – i en særstilling

Utgangspunktet i norsk rett er at sivile saker og straffesaker er underlagt ulike prosessregler. Behandlingen av straffesaker følger straffeprosessloven, mens behandling av sivile saker følger tvisteloven. I en mellomstilling kommer de sivile kravene som har sitt utspring fra en straffesak. Kravet er sivilt av natur, typisk et erstatningskrav, samtidig som det kan sanksjoneres strafferettslig. Til tross for at erstatningskravet er sivilt, vil en dom på et slikt krav kunne innebære en større belastning for den domfelte, da dommen implisitt baserer seg på at dommeren mener det er sannsynlighetsovervekt for at det straffbare forholdet er begått.³⁰

Dette settes særlig på spissen der den tiltalte blir frikjent i straffesaken, men ilegges sivilrettslig erstatning. I slike tilfeller har samfunnet kanskje en tilbøyelighet til å sosialt «domfelle» den frikjente tiltalte. Mannen i Karmøy-saken ble for eksempel sagt opp etter at arbeidsgiver ble kjent med at han var dømt til å betale erstatning etter straffesaken.³¹ I en annen avgjørelse med de samme parter uttaler lagmannsretten:

«For [fetteren] personlig må [dommen] nødvendigvis ha medført og medfører fortsatt en betydelig belastning. Hans omdømme i Norge vil for alltid være ødelagt såfremt dommen blir stående. Han vil ha svært begrensede muligheter for å kunne gjøre en yrkesmessig karriere her. Sosialt vil han også ha store vanskeligheter. Dette er bakgrunnen for at han har bosatt seg i [land]». ³²

Et domsresultat der gjerningspersonen kan gå fri i straffesaken, men fortsatt dømmes til å betale sivilrettslig erstatning, skyldes først og fremst de ulike beviskravene i norsk rett. Utad kan et slikt resultat kanskje virke absurd, og sett «fra en folkelig synsvinkel slår den ene avgjørelsen den andre ihjel». ³³ Fra et juridisk perspektiv kan skillet mellom beviskravene i sivile saker og straffesaker likevel ha flere gode grunner for seg.

2.2 Ulike beviskrav i sivile saker og straffesaker

Straff er den mest alvorlige og inngripende sanksjonen som kan idømmes av domstolene. Det stilles derfor høye krav til bevisene i straffesaken, der det må være *bevist utover enhver rimelig*

³⁰ Se nærmere om beviskrav i punkt 2.2.

³¹ TSTAV-2011-81051.

³² LA-2009-142421.

³³ NOU 2000: 33 s. 12.

tvil at tiltalte har begått et straffbart forhold. Det strenge beviskravet er begrunnet i at det er mer riktig at skyldige går fri, enn at uskyldige blir dømt for lovbrudd de ikke har begått. Tankegangen bunner i prinsippet om *favor defensionis*, som går ut på at tiltalte i en straffesak må innrømmes visse fordeler for å sikre at en uskyldige ikke domfelles.³⁴ Beviskravet er en anerkjent rettsregel både i nasjonal og internasjonal rett, og Høyesterett har uttalt at den er et «gammelt og grunnleggende sikkerhetsideal».³⁵

Det samme prinsippet gjør seg ikke gjeldende i sivile saker i like stor grad. I sivile saker vil ikke domstolens avgjørelse medføre noen straff på lik linje med straffesaksjonene. Det kreves derfor i utgangspunktet bare *alminnelig* sannsynlighetsovervekt for at retten skal legge til grunn at et bestemt forhold har funnet sted. Retten skal med andre ord som hovedregel legge det mest sannsynlige faktum til grunn for at noen eksempelvis skal idømmes et erstatningskrav.³⁶ I sivile saker med særlig belastende faktum stilles det imidlertid et krav om *klar* sannsynlighetsovervekt, blant annet av hensynet til å ivareta tiltaltes ære og omdømme.³⁷

Som nevnt i punkt 2.1 kan de ulike beviskravene gi utslag som virker ulogisk for folk flest. Dette gjelder særlig der tiltalte frikjenner for straffetiltalen, men dømmes til å betale erstatning i den samme saken. Høyesterett har likevel fastslått at et slikt resultat ikke nødvendigvis strider mot uskyldspresumsjonen, så lenge domstolen uttrykker seg på en måte som ikke skaper tvil om den tiltaltes uskyld i straffesaken.³⁸ For å unngå å skape slik tvil har Høyesterett presentert noen retningslinjer for hvordan slike dommer kan utformes.³⁹

Sammenlignet med praksis i andre land, er det ikke uvanlig at man tillater idømmelse av erstatning i samme sak som tiltalte frifinnes for det straffbare forholdet. I Finland, Sverige og Frankrike kan fornærmede også fremsette et sivilt erstatningskrav som en forlengelse av straffesaken.⁴⁰ Til forskjell fra norsk rett er det imidlertid slik at beviskravet i disse landene vil være det samme dersom det sivile kravet skal behandles sammen med straffesaken.⁴¹ Norge ser ut til å være det eneste landet som benytter et lempeligere beviskrav der det sivile kravet behandles sammen med straffesaken.⁴²

³⁴ Andenæs (1994) s. 7.

³⁵ Rt. 1998 s. 1945 s. 1947.

³⁶ NOU 2001: 32 A s. 459 og Rt. 1992 s. 64 s. 70.

³⁷ Øyen (2022) s. 428, Rt. 2014 s. 1134 avsnitt 44-48 og Rt. 2014 s. 1161 avsnitt 21-25. Se også Skoghøy (2017) s. 935 for nærmere eksempler på tilfeller hvor beviskravet skjerpes.

³⁸ Rt. 2003 s. 1671 avsnitt 32.

³⁹ Rt. 2004 s. 321 avsnitt 29-34. Se mer inngående om temaet i punkt 5.4.

⁴⁰ NOU 2000: 33 s. 13.

⁴¹ NOU 2000: 33 s. 17.

⁴² NOU 2000: 33 s. 13.

Problematikken knyttet til de ulike beviskravene er ikke ny i norsk rett. Det såkalte ensrettingsprinsippet som lå til grunn i den tidligere straffeprosessloven hadde en annen løsning på de tidvis uheldige virkningene av de ulike beviskravene.⁴³ Prinsippet går ut på at frifinnelse i straffespørsmålet automatisk leder til frifinnelse i sivile sak som springer ut av samme forhold *i den samme saken*.⁴⁴ Begrunnelsen for å forlate ensrettingsprinsippet i forarbeidene til nåværende straffeprosesslov var at sivil- og straffeprosessen ikke lenger ble oppfattet som like forskjellige som tidligere, og et ønske om å bedre mulighetene til den som hadde lidd skade eller tap ved en straffbar handling.⁴⁵ I forslag til ny straffeprosesslov i 2016 ble det foreslått å gjeninnføre ensrettingsprinsippet. Forslaget ble begrunnet i at et sprikende resultat i samme sak er problematisk, da det «svekker frifinnelsen for straffekravet».⁴⁶ Forslaget ble imidlertid ikke tatt med videre, da det ble avfeid med at departementets var av den oppfatning at «dagens ordning i praksis fungerer tilfredsstillende».⁴⁷

2.3 Ulike hensyn bak gjenåpningsreglene i sivile saker og straffesaker

Gjenåpningsinstituttet har en lik funksjon i begge prosesslovene, ved at det representerer en snever mulighet til å få saken behandlet på nytt. Reglene for gjenåpning i de to prosesslovene bygger likevel på ganske ulike hensyn, noe som gjør at reglene er utformet forskjellige. Som oppgaven vil vise havner kategorien av sivile saker som springer ut av en straffesak i en slags mellomstilling mellom hensynene som gjør seg gjeldende i de to prosesslovene.

To grunnleggende hensyn som står mot hverandre i gjenåpningsreglene er hensynet til et materielt riktig resultat på den ene siden og innrettelseshensynet på den andre siden.⁴⁸ Ettersom straff innebærer et alvorlig inngrep mot borgeren, vil hensynet til materielt riktige avgjørelser få stor gjennomslagskraft.⁴⁹ Dette bygger igjen på at straffeprosessen er «innrettet på å gi best mulig betryggelse for at sannheten kommer frem».⁵⁰ I sivile saker står innrettelseshensynet sterkt. En av årsakene til at vilkårene for gjenåpning er strengere i sivile saker, er at «hensynet til en part som har vunnet saken og innrettet seg etter avgjørelsen taler mot at saken tas opp på ny».⁵¹

⁴³ Se straffeprosessloven 1887 § 442.

⁴⁴ NOU 2016: 24 s. 113.

⁴⁵ NUT 1969: 3 s. 355-356, jf. NOU 2016: 24 s. 493.

⁴⁶ NOU 2016: 24 s. 113-114.

⁴⁷ Prop. 146 L (2020-2021) s. 153.

⁴⁸ NOU 2001: 32 A s. 424.

⁴⁹ NOU 2016: 24 s. 467.

⁵⁰ Myhrer (2009) s. 572.

⁵¹ NOU 2001: 32 A s. 424.

Fastsettelsen av en endelig frist for å begjære gjenåpning av avgjørelser i tvisteloven, er et altså et uttrykk for lovgiverens avveining av «den ene parts interesse av å få korrigert en mulig uriktig avgjørelse og motpartens berettigede forventning om å kunne slå seg til ro med at en rettslig posisjon som er oppnådd ved dommen, ikke lenger kan rokkes ved.⁵² I tillegg kommer disposisjonsprinsippet som gjelder i sivile saker, og som gjør at partene i større grad må ta ansvar for egne prosesshandlinger.⁵³ Der er partene selv ansvarlige for hvorvidt de vil gå til sak, hva de vil gå til sak om og bevisførselen.

I straffesaker er det påtalemyndigheten som tar ut tiltale, og bestemmer hva saken gjelder. Hensynet til påtalemyndighetens behov for innrettelse gjør seg derfor ikke gjeldende som et legitimt hensyn mot viktigheten av å få et materielt riktig resultat.⁵⁴ En domfellelse med straff er videre ment å utgjøre et følbart onde for gjerningspersonen.⁵⁵ Det er dermed helt sentralt at saker kan gjenopptas der en senere oppdager at noen er blitt uskyldig domfelt, og soner en straff uten å ha begått det straffbare forholdet.

Dette er likevel overordnede hensyn som baserer seg på generaliserte inntrykk av de ulike sakstypene. For eksempel kan sivile saker gjelde spørsmål som er av stor betydning for partene, mens visse straffesaker ikke nødvendigvis er like viktige.⁵⁶ Et eksempel som blir trukket frem i forarbeidene til tvisteloven er at det for de fleste vil være «langt verre å bli urettmessig nektet forsikringsutbetaling for et nedbrent bolighus eller erstatning for en invalidiserende skade enn å bli urettmessig ilagt bot for en trafikkforseelse».⁵⁷ I straffesaker kan både tiltalte og fornærmede også ha et like stort behov for å legge saken bak seg som i sivile saker.

Gjenåpning av sivile krav som springer ut av en straffesak reguleres i utgangspunktet av tvistelovens regler. Et spørsmål er om tvistelovens gjenåpningsregler i tilstrekkelig grad tar hensyn til disse tilfellene, ettersom en ileggelse av erstatning innebærer at retten legger til grunn at det har skjedd et straffbart forhold. En dom der den frikjente tiltalte ilegges erstatning vil videre kunne medføre at det skapes mistanke om det foreligger straffeskyld. Til tross for at den frikjente tiltalte slipper straffansvar, er et oppreisningskrav videre av pønalt karakter. Slike saker vil ofte medføre en større byrde for den domfelte enn det å tape en ordinær sivil sak, og behovet

⁵² LA-2020-54484.

⁵³ NOU 2016: 24 s. 467.

⁵⁴ NOU 2016: 24 s. 467.

⁵⁵ Andenæs (2016) s. 66.

⁵⁶ NOU 2001: 32 A s. 424.

⁵⁷ NOU 2001: 32 A s. 424.

for muligheten for gjenåpning ved en uriktig domfellelse blir derfor større. Hensynet til materielt riktige avgjørelser burde derfor tillegges større vekt i disse sakene.

Hensynet til motparten treffer også annerledes enn ved ordinære sivile saker. Fornærmede vil egentlig aldri helt kunne slå seg til ro med at saken er avsluttet for godt. Det vil som regel foreligge en risiko for at straffesaken blir gjenopptatt, ettersom det ikke finnes noen tilsvarende absolutt frist for gjenåpning av straffesaker. Gjenåpning av straffesaken fører riktignok ikke nødvendigvis til gjenåpning av den medfølgende sivile saken, men fornærmede vil ikke kunne legge saken bak seg på samme måte som ved ordinære sivile krav.⁵⁸

Dette er hensyn som skulle tilsi at den absolutte fristen i tvisteloven kanskje ikke burde gjelde fullt ut for sivile krav som springer ut av en straffesak. Det er problematisk at det ikke er tatt hensyn til gjenåpning av sivile krav som springer ut av en straffesak i tilstrekkelig grad i prosesslovene.

⁵⁸ Se nærmere om muligheten for gjenåpning av det sivile kravet sammen med gjenåpning av straffesaken i oppgavens punkt 4.3.

3 Gjenåpning etter tvisteloven

3.1 En snever adgang til gjenåpning

Tvistelovens kapittel 31 hjemler en adgang til gjenåpning, basert på materielle og prosessuelle vilkår som må være oppfylt for at en begjæring om gjenåpning skal tas til følge. Som nevnt i innledningen forutsettes det at gjenåpningsgrunnen i tvisteloven § 31-4 (a) er oppfylt.

Forutsetningen videre er også at den absolutte fristen for gjenåpning er oversittet. I et slikt tilfelle blir domfelte stående med en erstatningsdom som ikke kan gjenåpnes, til tross for at det finnes sterke grunner som taler for en ny behandling. Spørsmålet som behandles i dette kapitlet er derfor om tvisteloven gir adgang til å gjenåpne en erstatningsdom som springer ut av en straffesak i slike tilfeller.

3.1.1 Den absolutte ordlyden

Tvisteloven § 31-6 regulerer fristene for å gjenåpne en sivil sak som i utgangspunktet er rettskraftig avgjort. Første ledd angir relative frister for gjenåpning som løper helt uavhengig av tiårsfristen. De relative fristene faller derfor utenfor oppgavens tema, og vil ikke drøftes nærmere. Det samme gjelder bestemmelsens andre ledd andre punktum.

Det relevante for oppgaven er bestemmelsens andre ledd første punktum, som regulerer tiårsfristen, og som lyder:

«Etter ti år kan saken ikke gjenåpnes.»

Med «saken» siktes det til den sivile rettskraftige avgjørelsen som søkes gjenåpnet. Ordlyden fastslår altså at det ikke er mulig å gjenåpne en sivil sak der det har gått mer enn ti år etter at dommen ble avsagt.⁵⁹

Ordvalget i bestemmelsen synes ikke å åpne for unntak. Bestemmelsen anvender ordene «ikke» og «kan» i kombinasjon, som rent språklig kan indikere at bestemmelsen oppstiller en absolutt og unntaksfri begrensning i gjenåpningsadgangen etter at tiårsfristen er oversittet.

Bestemmelsen har heller ingen reservasjoner når det kommer til gjenåpningsgrunner. Partene er derfor i utgangspunktet avskåret fra å begjære gjenåpning for å få avgjort kravet på nytt, uansett gjenåpningsgrunn. Dette er også derfor fristen gjerne omtales som den «absolutte»

⁵⁹ Skoghøy (2022) s. 1320 og Backer (2020) s. 512.

fristen for gjenåpning i både teori og forarbeider.⁶⁰ Ordlyden taler for at fristen er ment å markere den *endelige* tidsbegrensningen for gjenåpningen av sivile saker.

Selv om ordvalget indikerer at regelen ikke har noen unntak, kunne lovgiver riktignok valgt enda sterkere og tydeligere ord, som for eksempel at sivile saker «aldri» kan gjenåpnes etter ti år. Et så tydelig ordvalg ville gitt en veldig rigid regel, uten mulighet for å oppstille enkeltunntak, for eksempel i andre lover. Som kapittelet videre vil vise synes dette nettopp å ha vært lovgivers intensjon med bestemmelsen: ordlyden skulle være tilsynelatende klar og gi en forutsigbar hovedregel om gjenåpningsfrist i tvisteloven, samtidig som lovgiver har ønsket å regulere eventuelle unntak gjennom særlovgivningen.⁶¹

3.1.2 Ordlyden sett i lys av lovshistorikken, rettspraksis og forarbeider

En absolutt frist for gjenåpning eksisterte allerede i tvistemålsloven fra 1915. Bestemmelsen i tvisteloven § 31-6 (2) endret den tidligere bestemmelsen i tvistemålsloven § 408 (2). For å forstå dagens bestemmelse kan det være nyttig å se den i lys av tidligere tvistemålsloven § 408 (2). Bestemmelsen lød:

«Når fem år er gått efter at dom i en sak er avsagt, kan begjæring om gjenoptakelse ikke lenger fremsettes. For gjenopptakelse etter § 406 er fristen ti år. Mot forsømmelse av denne frist gis ikke opreisning. Disse bestemmelser gjelder dog ikke i saker om fastsettelse av farskap eller andre saker om nedstamning.»

Den tidligere fristen lød altså på fem år. Det er særlig to grunner til at fristen ble endret. For det første ble femårsfristen kritisert for å være for kort, da den i for stor grad avskar mulighetene for å få endret en uriktig avgjørelse.⁶² Det ble uttalt i forarbeidene at dette i visse saker fremsto som støtende.⁶³ For det andre var ikke fristen i samsvar med EU-retten.⁶⁴ I den nye bestemmelsen i tvisteloven § 31-6 (2) ble fristen utvidet til ti år, i tråd med EU-retten, da lengstefristen for gjenopptakelse av dommer av EFTA- og EU-domstolen er ti år. Tiårsfristen ble også begrunnet i at den samsvarer med fristen for foreldelse av krav fastsatt ved dom.⁶⁵

I rettspraksis har det vært ført en streng praktisering av både femårsfristen i tvistemålsloven og tiårsfristen i tvisteloven. I Karmøy-saken, da mannen som ble ilagt erstatningsansvar begjærte gjenåpning av den sivile saken etter at det var gått fem år, har både lagmannsretten og

⁶⁰ Backer (2020) s. 512 og NOU 2001: 32 A s. 391.

⁶¹ NOU 2001: 32 B s. 804.

⁶² NOU 2001: 32 B s. 452.

⁶³ NOU 2001: 32 A s. 452.

⁶⁴ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 274.

⁶⁵ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 274.

Høyesterett gjentatte ganger kommet til at det ikke var adgang til gjenåpning etter at den absolutte fristen var utløpt.⁶⁶

I tillegg til fristendringen fra fem til ti år, skjedde det også en annen endring med bestemmelsen i tvisteloven § 31-6 (2). Det fulgte tidligere et unntak i tvistemålsloven § 402 (2) som presiserte at «[d]isse bestemmelser gjelder dog ikke i saker om fastsettelse av farskap eller andre saker om nedstamning». Den absolutte femårsfristen gjaldt altså ikke for farskaps- og nedstamningssaker. Til tross for at det ikke følger av dagens ordlyd i tvisteloven § 31-6 (2), har lovgiver videreførte denne regelen i barneloven § 29 e, slik at slektskapsaker fortsatt ikke har noen absolutt frist for gjenåpning i dagens regelverk. Det finnes altså unntak fra den absolutte gjenåpningsfristen, noe som er motstridende med den strenge formuleringen av ordlyden i § 31-6 (2) der sivile saker «ikke» «kan» gjenåpnes etter fristens utløp. Dette kan indikere at ordlyden i § 31-6 (2) ikke nødvendigvis skal tolkes strengt.

3.2 Unntak fra tiårsfristen

I forbindelse med lovarbeidet til den nåværende tvisteloven ble det reist spørsmål om det skulle oppstilles særskilte frister for bestemte sakstyper. Lovforslagets utvalg uttalte da at:

«Lengre frister innenfor bestemte sakstyper bør eventuelt inntas i særlovgivningen».⁶⁷

Per i dag finnes det ikke finnes noen slik «lengre frist» i «særlovgivningen» for sivile krav som springer ut av en straffesak, men det finnes likevel flere unntak fra tiårsfristen. Dette er interessant fordi det som nevnt innebærer en viss motstrid med ordlyden i § 31-6 (2), og det viser at bestemmelsen åpner for unntak tross den strenge ordlyden. Et spørsmål videre blir dermed hvorvidt det kan finnes grunnlag for å gjøre unntak fra tiårsfristen for sivile krav som springer ut av en straffesak.

I punkt 3.2.1 tar oppgaven derfor for seg to sakstyper som er unntatt tiårsfristen i § 31-6 (2). Formålet er å undersøke eventuelle forskjeller eller likhetstrekk med de sivile kravene som springer ut av en straffesak. I punkt 3.2.2 drøftes et privat lovforslag om unntak «for de tilfeller en dom bygger på at parten har begått en straffbar handling som kan medføre fengsel i mer enn 2 år» og hvordan dette ble fulgt opp i den nye tvisteloven.⁶⁸

⁶⁶ Se Rt. 2007 s. 483, LA-2008-94128, LA-2009-142421, Rt. 2009 s. 1017, Rt. 2010 s. 718 og LA-2020-54484.

⁶⁷ NOU 2001: 32 B s. 804.

⁶⁸ Dok.nr. 8:84 (1996-1997).

3.2.1 Unntak i særlovgivningen

Barneloven kapittel 4 hjemler flere særregler for rettergangen i farskapsaker. En av særreglene er den tidligere nevnte regelen om at farskaps- og slektskapsaker er unntatt tiårsfristen i tvisteloven.⁶⁹ Dette følger eksplisitt av lovteksten i barnelova, se eksempelvis lovteksten til § 29 e:

«Fristen for gjenopning av saka etter tvisteloven § 31-6 andre ledd gjeld ikkje i slektskapsaker»

Et sentralt mål bak i farskaps- og slektskapsakene er å oppnå et materielt riktig resultat, hvilket ifølge forarbeidene «gjør seg gjeldende med særlig styrke» i slike saker.⁷⁰ Farskapsaker handler eksempelvis om å klargjøre hvem som er barnets biologiske far. Et rettslig foreldreskap innebærer gir en rekke rettsvirkninger, som for eksempel foreldreansvar, bosted, samvær og forsørgelse av barnet.⁷¹ Det er derfor åpenbart at et uriktig farskap som er etablert ved dom burde kunne endres gjennom reglene om gjenåpning. Innrettelseshensynet er svakere enn i ordinære sivile saker, da partene neppe vil ønske å slå seg til ro med en uriktig dom om barnets biologiske opphav. Sterke grunner taler derfor for at materielt uriktige avgjørelser bør kunne endres, uavhengig av fristene i tvisteloven. Barnelovutvalget uttaler det på en treffende måte:

«Utvalget mener at retten til kunnskap om ens biologiske opphav er et sentralt rettsgode, og at det i prinsippet ikke bør være rettslige skranker mot å kunne skaffe seg slik informasjon».⁷²

En må også anta at dette er grunnen til at slike saker er unntatt tiårsfristen i tvisteloven § 31-6 (2).⁷³

Et annet eksempel på unntak gitt i særlovgivningen er forsvarsloven § 41.⁷⁴ Bestemmelsen er en del av reglene om fritak fra militærtjeneste for en person som i utgangspunktet er vernepliktig til det norske forsvaret. Spørsmål om fritak fra militærtjeneste kan prøves for domstolene, og der slik sak skal begjæres gjenåpnet fastslår § 41 andre ledd siste punktum at:

«Fristene i tvisteloven § 31-6 gjelder ikke.»

⁶⁹ Se bl. § 28 a og bl. § 29 e og Backer (2009) Kommentar til § 28 a.

⁷⁰ NOU 2001: 32 A s. 427.

⁷¹ NOU 2020:14 s. 117.

⁷² NOU 2020: 14 s. 137.

⁷³ HR-2014-01165-A avsnitt 33 og Rt. 2013 s. 565 avsnitt 71.

⁷⁴ NOU 2001: 32 B s. 804.

Det er få rettskilder som belyser bakgrunnen for unntaket i forsvarsloven § 41, men bestemmelsen er en videreføring av den eldre militærnekte-loven § 7 første og andre ledd fra 1965.⁷⁵ Antakeligvis er regelen begrunnet i viktigheten av at vernepliktige oppgir riktige opplysninger til staten i forbindelse med opptak til pålagt militærtjeneste. Historisk sett har fritaksmuligheten fra verneplikt vært snever.⁷⁶ Hensynet må være å kunne gjenopprette misbruk av lovens fritaksregler. Dersom det eksempelvis viser seg at en dom om fritak for tjeneste i Forsvaret baserer seg på uriktige opplysninger, vil ikke gjenåpningsfristen stå i veien for en gjenåpning etter at tiårsfristen er passert. Det kan også ha sammenheng med at verneplikten i utgangspunktet gjelder helt til året personen fyller 44, slik at tiårsfristen for lengst kan være passert.⁷⁷

Felles for de lovhjemlede unntakene fra tiårsfristen synes å være at de er presisert i lovs form. Dette er også i tråd med uttalelsene fra forarbeidene til den nye tvisteloven der eventuelle unntak skulle «inntas i *særlovgivningen*» (min utheving).⁷⁸ Per i dag foreligger det ikke noe unntak for sivile krav som springer ut av en straffesak i særlovgivning. Det taler derfor mot at et slikt unntak kan utledes uten å bli bestemt i lovs form.

Hensynet til materielt riktig resultat synes likevel å være et fellestrekk i de sakstypene som er unntatt tiårsfristen. Det er angitt som hovedbegrunnelsen for unntakene i barnelova, og det er som nevnt et hensyn som gjør seg sterkt gjeldende for sivile krav som springer ut av en straffesak.⁷⁹ Det samme kan sies om innrettelseshensynet, som også vil ha begrenset betydning for gjenåpningen av de sivile kravene som springer ut av en straffesak. En må for eksempel anta at de etterlatte etter et drap først og fremst ønsker oppreisningserstatning fra riktig gjerningsperson, og ikke en tilfeldig og uriktig domfelt mann. Dette er antakeligvis noe av bakgrunnen for at det ble fremmet et privat lovforslag om å unnta visse sivile krav som springer ut av en straffesak før vedtakelsen av tvisteloven.⁸⁰

3.2.2 Det private lovforslaget

I forbindelse med utarbeidelse av tvisteloven ble det fremmet et privat lovforslag som gjaldt en «utvidet frist for gjenopptakelse av sivile saker i særskilte tilfeller».⁸¹ Begrunnelsen for forslaget var at det er «støtende at våre prosessregler ikke gir åpning for å gjenopprette skaden» der det senere fremkommer «opplysninger som viser at den ene part er uskyldig dømt». Det ble

⁷⁵ Prop. 102 L (2015-2016) s. 130.

⁷⁶ Prop. 102 L (2015-2016) s. 17.

⁷⁷ Se forsvarsloven § 6.

⁷⁸ NOU 2001: 32 B s. 804.

⁷⁹ Se punkt 2.3.

⁸⁰ Dette behandles i punkt 3.2.2.

⁸¹ Dok.nr. 8:84 (1996-1997).

uttalt at det i «ekstreme tilfeller» kan komme frem nye fakta etter at femårsfristen er utløpt som «stiller saken i et helt nytt lys».⁸²

Som eksempel ble i forslaget vist til et tilfelle der et familiehus brant ned, og et familiemedlem ble mistenkt for å ha påsatt brannen. Politiet henla straffesaken, men forsikringsselskapet nektet likevel å utbetale forsikringspengene på grunn av mistanken om at huset ble påtent av et familiemedlem. Saken gikk til Høyesterett, og forsikringsselskapet fikk medhold. Over fem år senere viste det seg at det mistenkte familiemedlemmet var uskyldig, og at det var en annen som hadde tent på huset. Imidlertid kunne ikke familien få omgjort domstolens avgjørelse om at forsikringsselskapet ikke behøvde å betale forsikringssummen til familien, fordi gjenåpningsfristen var oversittet. Forslaget oppsummerer situasjonen slik:

«Den egentlige gjerningsmann kan sågar bli strafferettslig dømt for forholdet samtidig som den sivilrettslig uriktige dom som rammet den ene parten blir stående fordi det ikke er mulig å gjenoppta saken etter at femårsfristen er gått ut».⁸³

Det ble etter dette foreslått å gjøre unntak fra den absolutte fristen for tilfellene der en dom uriktig bygger på at en part har begått en straffbar handling av en viss grovhet. Forslagsstillerne pekte på at det er et behov for å foreta en avveining mellom hvor alvorlige forhold saken gjelder, og den belastningen en gjenåpning vil medføre for både partene i saken og domstolene. De viste til at strafferammen for en forbrytelse eksempelvis kan være veiledende for hvor alvorlig lovgiver ser på et forhold. Som følge av dette resonnementet ble det fremholdt at forhold som kan medføre en fengselsstraff på to år eller mer, bør omfattes av et unntak fra eller utvidelse av fristen. Deres forslag til ordlyd i ny bestemmelse i tvisteloven var:

«Femårsfristen gjelder likevel ikke i de tilfeller en dom bygger på at parten har begått en straffbar handling som kan medføre fengsel i mer enn 2 år».⁸⁴

Det private lovforslaget ble ikke tatt til følge.⁸⁵ I forbindelse med lovforberedelsen uttalte departementet at:

«Det foreslås ingen særregel for de tilfelle at en dom uriktig bygger på at en part har begått en straffbar handling av en viss grovhet».⁸⁶

⁸² Dok.nr. 8:84 (1996-1997).

⁸³ Dok.nr. 8:84 (1996-1997).

⁸⁴ Dok.nr. 8:84 (1996-1997).

⁸⁵ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 274

⁸⁶ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 274.

Utvalget nevner videre at forslaget for øvrig heller ikke ville «ha hjemlet gjenåpning etter ordinært fristutløp i den saken som foranlediget forslaget, idet resultatet var begrunnet med at et familiemedlem, ikke en part, hadde begått en straffbar handling».⁸⁷ Det gjøres ikke nærmere rede for hensyn som gjør seg gjeldende i den spesielle kategorien av saker, der det sivile kravet bygger på at tiltalte har begått en straffbar handling. I stedet blir den korte vurderingen av lovforslaget konkludert på slik måte: «Etter utvalgets oppfatning bør heller den alminnelige lengstefristen forlenges til ti år».⁸⁸

Løsningen er kanskje ikke helt tilfredsstillende. Den som er uriktig domfelt for erstatning i en straffesak vil kunne ha et sterkt ønske om gjenåpning for å renske eget navn, lenge etter at tiårsfristen er passert. I stedet for å ta konkret stilling til de ulike problemstillingene som reises i lovforslaget, «svarer» utvalget ved å konstatere at de vil utvide fristen til ti år.⁸⁹

Likevel viser dette at lovgiver bevisst har tatt stilling til spørsmålet om å gjøre unntak for sivile krav som springer ut av en straffesak, og besvart spørsmålet negativt. Av hensyn til lovgivers vilje vil det i utgangspunktet derfor være vanskelig å utlede et unntak for slike saker. I LA-2021-157502 drøftet også lagmannsretten hvorvidt det kunne gjøres et unntak fra tiårsfristen for sivile krav som springer ut av en straffesak. I dommen kommer retten med lignende betraktninger:

«Det er mindre betenkelig å fravike en opphevet regel som ble funnet urimelig, enn å fravike en regel hvor spørsmålet om lengstefrist uttrykkelig ble overveid av lovgiveren».⁹⁰

Retten kommer imidlertid ikke frem til noen endelig konklusjon, da det «ikke [var] nødvendig for avgjørelsen å ta standpunkt til om det ville vært grunnlag for dette».⁹¹ I stedet kom retten på at det måtte gjøres unntak fra gjenåpningsfristen av hensyn til menneskerettighetene, noe som omtales nærmere i kapittel 5.

3.3 Kan det oppstilles et unntak fra tiårsfristen etter gjeldende rett?

Som gjennomgangen hittil har vist, er det vanskelig å argumentere for et unntak fra tiårsfristen. For det første er forarbeidene relativt tydelige på at eventuelle unntak skal oppstilles i særlovgivningen, og det er ikke oppstilt noe slikt unntak for sivile krav som springer ut av en straffesak. For det andre ble det altså fremmet et privat lovforslag som kunne innebære egne frister for sivile krav som springer ut av en straffesak, men dette ble ikke tatt videre etter en

⁸⁷ NOU 2001: 32 A, s. 452.

⁸⁸ NOU 2001: 32 A s. 452.

⁸⁹ NOU 2001: 32 A s. 452.

⁹⁰ LA-2021-157502.

⁹¹ LA-2021-157502.

bevisst vurdering fra lovgiver. Etter gjeldende rett kan det derfor neppe oppstilles egne frister for gjenåpning for sivile krav som springer ut av en straffesak.

3.4 Bør det oppstilles et unntak fra tiårsfristen?

Selv om gjeldende rett ikke åpner for unntak for sivile krav som springer ut av en straffesak, er det likevel relevant å drøfte hvorvidt det bør oppstilles et slikt unntak.

Den absolutte tiårsfristen har i utgangspunktet flere gode grunner for seg. Som tvistemålsutvalget påpeker er det «ikke noen garanti for at resultatet blir riktigere neste gang [...]»⁹² Ifølge utvalget tilsier alminnelig erfaring tvert om at «bevisene svekkes med tiden, og at sannsynligheten for et materielt riktig resultat synker».⁹³ Ved vurderingen av hvilke hensyn som avveies ved vilkårene for gjenåpning uttales videre at disse må «[...] bero på en avveining mellom slike status quo-hensyn som begrunner rettskraftreglene, og hensynet til den part som er blitt skadelidende ved uriktig dom».⁹⁴

I forarbeidene pekes det også på at innrettelseshensynet normalt «får større vekt jo lengre tid som går».⁹⁵ Til eksempel kan nevnes en situasjon der en part har vunnet en erstatningssak i god tro, og deretter mottatt og forbrukt et pengebeløp. For denne personen «vil det gjerne være en større belastning å måtte betale beløpet tilbake etter en tid, enn ikke å få medhold i kravet første gang».⁹⁶ Imidlertid vil den absolutte tiårsfristen i tvisteloven § 31-6 (2) i disse tilfellene beskytte en faktisk posisjon, også i tilfellene hvor dette ikke svarer til en virkelig rett.⁹⁷ Lovgiver har likevel vurdert at innrettelseshensynet også i disse tilfellene veier tyngre enn hensynet til et materielt riktig resultat.

Vektleggingen av de nevnte hensynene kan synes å fungere godt for ordinære og uavhengige sivile saker. Imidlertid stiller avveiningen av disse hensynene seg annerledes for gjenåpning av sivile saker som springer ut av en straffesak. Der det har kommet til nye opplysninger som gjør at erstatningsavgjørelsen ville blitt en annen, vil den erstatningsdømte ha et behov for å renvaske seg selv for alle forestillinger om straffeskyld. Dette hensynet vil særlig veie tungt i erstatningssaker som bygger på et *alvorlig* straffbart forhold.

For sivile saker som springer ut av en straffesak vil også innrettelseshensynet ha mindre vekt. Der den tiltalte blir frikjent, men ilegges erstatningsansvar, vil det alltid eksistere en mulighet

⁹² NOU 2001: 32 A s. 442.

⁹³ NOU 2001: 32 A s. 442.

⁹⁴ NOU 2001: 32 A s. 4442 og Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 268.

⁹⁵ NOU 2001: 32 A s. 442.

⁹⁶ NOU 2001: 32 A s. 442.

⁹⁷ NOU 2001: 32 A s. 442.

for at det senere eksempelvis iverksettes ny etterforskning av straffesaken. Dette fordi det vil være i påtalemyndighetens og det offentliges interesser å finne rett gjerningsperson, samt forhindre at straffesaken står uløst. Dette var eksempelvis tilfellet i Karmøy-saken.⁹⁸ Fordi straffesaker ikke har noen absolutt frist for gjenåpning, vil ikke de involverte partene ha muligheten til å legge saken bak seg på samme måte som i uavhengige sivile saker. Hertil hører også med at de etterlatte trolig som regel vil ha et ønske om å få erstatning fra riktig gjerningsperson, og ikke innrette seg etter en feilaktig erstatningsdom.

Heller ikke bevisensynet, altså muligheten til å få saken tilstrekkelig opplyst på en riktig måte, er et entydig hensyn. På generelt grunnlag er det slik at enkelte bevismidler ikke svekkes med tiden, og ny teknologi kan gi tilgang til bevis som gir «et sikrere avgjørelsesgrunnlag enn det som forelå da saken ble behandlet».⁹⁹ DNA-analyser av biologisk materiale er et eksempel på dette.¹⁰⁰ I Karmøy-saken var det nettopp et slikt DNA-bevis som var avgjørende for at det ble tatt ut ny tiltale, og at en ny gjerningsperson ble dømt i tingretten, nesten 28 år etter at drapet fant sted.¹⁰¹

I vår kategori forutsettes det som nevnt at de materielle vilkårene for gjenåpning er oppfylt, herunder at det foreligger nye opplysninger som gjør at avgjørelsen høyst sannsynlig ville blitt en annen.¹⁰² Det materielle vilkåret for gjenåpning er i praksis tolket meget strengt, da det må være «helt klart at domsresultatet nødvendigvis måtte blitt et annet».¹⁰³ Dette er den praktisk viktigste gjenåpningsgrunnen som våre tilfeller faller innunder, og den undergraver derfor aktualiteten av de nevnte hensynene tvisteloven bygger på.

Det kan derfor argumenteres for at sivile krav som springer ut av en straffesak nettopp er en kategori som *bør* unntas tiårsfristen i særlovgivningen. Der det kommer nye bevis til som gjør at saken stiller seg i et nytt lys, og erstatningsavgjørelsen som baserer seg på et straffbart forhold sannsynligvis ville blitt en annen ved gjenåpning, vil det kunne oppfattes som støtende at disse sakene ikke kan gjenåpnes etter ti år. Dette understrekes også i forarbeidene, i forbindelse med uttalelser om at vilkårene for gjenåpning må være snevre, da de må være «forbeholdt unntakstilfeller der det ville være støtende om det ikke var en mulighet for overprøving».¹⁰⁴

⁹⁸ LA-2021-157502.

⁹⁹ NOU 2001: 32 A s. 442.

¹⁰⁰ NOU 2001: 32 A s. 442.

¹⁰¹ Avgjørelsen er imidlertid ikke rettskraftig, da den er anket (per april 2023).

¹⁰² Jf. tvl. § 31-4 bokstav a.

¹⁰³ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 271.

¹⁰⁴ NOU 2001: 32 A s. 97.

4 Gjenåpning etter straffeprosessloven

4.1 Gjenåpning på tvers av prosesslovene

På samme måte som tvisteloven har regler for gjenåpning av sivile saker, har straffeprosessloven regler for gjenåpning av straffesaker. Som for de sivile sakene, skal gjenåpningsinstituttet representere en snever mulighet til å få saken sin behandlet på nytt på grunn av spesielle omstendigheter.¹⁰⁵ En vesentlig forskjell er likevel som tidligere nevnt at gjenåpningen av straffesaker *ikke* har noen endelig gjenåpningsfrist.¹⁰⁶ Sett i lys av oppgavens tema vil det derfor være interessant å undersøke om straffeprosesslovens regler kan medføre gjenåpning av sivile krav som springer ut av en straffesak, uavhengig av gjenåpningsfristen i tvisteloven § 31-6 (2).

De sivile kravene som springer ut av en straffesak havner også her i en mellomstilling. For disse tilfellene er reglene i straffeprosessloven todelt.

Der en part kun ønsker gjenåpning av det sivile kravet, uten å begjære gjenåpning av straffesaken, skal gjenåpningsbegjæringen følge tvistelovens regler.¹⁰⁷ Dette omtales som en «særskilt begjæring» om gjenåpning av et sivilt krav, og behandles kort i punkt 4.2.1.

Der en part derimot ønsker gjenåpning av straffesaken *og* det sivile kravet, stiller saken seg annerledes. Mens gjenåpningen av selve straffesaken behandles etter straffeprosesslovens kapittel 27, er det mer usikkert hvilke regler som kommer til anvendelse på det sivile kravet.¹⁰⁸ En «felles begjæring» om gjenåpning av straffesaken og ny behandling av det sivile kravet er tema i punkt 4.2.2.¹⁰⁹

4.2 En «særskilt begjæring» om gjenåpning av det sivile kravet

En begjæring om gjenåpning som utelukkende gjelder det sivile kravet reguleres i straffeprosessloven § 435. Bestemmelsen fastslår at:

«Særskilt anke mot avgjørelsen av sivile krav finner sted etter tvistelovens regler. Det samme gjelder gjenåpning.»

¹⁰⁵ Myhrer (2009) s. 572.

¹⁰⁶ Stridbeck (2020) s. 509.

¹⁰⁷ Dette følger av strpl. § 435.

¹⁰⁸ Per april 2023.

¹⁰⁹ Terminologien «felles begjæring» er ikke brukt i straffeprosessloven, men anvendes her av oppgavetekniske hensyn.

En slik begjæring omtales som «særskilt» fordi straffesaken ikke begjæres gjenåpnet.¹¹⁰ Det kan det være flere grunner til. Et praktisk eksempel er der en part er frikjent i straffesaken, men domfelt til å betale erstatning på grunn av den straffbare handlingen. I et slikt tilfelle vil det i utgangspunktet fremstå unaturlig å begjære gjenåpning av straffesaken. Personen er tross alt frikjent i straffesaken, og har antakeligvis ingen ønsker om å bli domfelt. Om det avdekkes bevis som tilsier at erstatningskravet er basert på uriktig grunnlag, vil personen således være henvist til å kreve en «særskilt begjæring» om gjenåpning av erstatningskravet, uten å kreve gjenåpning av straffesaken.

Etter bestemmelsen skal en slik særskilt begjæring behandles etter tvistelovens regler. Henvisningen til tvistelovens regler for gjenåpning volder liten tvil. Gjenåpningsbegjæringen skal behandles etter reglene i tvistelovens kapittel 31, slik som ethvert annet krav om gjenåpning av en sivil sak.

Konsekvensen av bestemmelsen må være at begrensningene som ligger i de materielle vilkårene for gjenåpning, og som følger av tiårsfristen i tvisteloven § 31-6 (2), også gjelder for denne kategorien av gjenåpningsbegjæringer. Dersom man eksempelvis er frikjent i straffesaken men dømt til erstatning, og tiårsfristen i tvisteloven § 31-6 (2) er passert, er man i praksis avskåret fra gjenåpning av erstatningskravet ved en «særskilt begjæring» om gjenåpning. Således er kategorien av «særskilte begjæringer» om gjenåpning av sivile krav lite interessante for oppgavens tema. Slike krav om gjenåpning vil være like begrenset av fristen i § 31-6 (2) som andre ordinære sivile krav, og reglene i straffeprosessloven § 435 vil ikke kunne brukes for å rette opp i eventuelle uheldige virkninger av den absolutte gjenåpningsfristen.

4.3 En felles begjæring om gjenåpning av straffesaken og ny behandling av det sivile kravet

4.3.1 Den rettslige reguleringen av en «felles» begjæring

En felles begjæring om gjenåpning av straffesaken og det medfølgende sivile kravet kan fremsettes der en part ønsker en ny behandling av både straffesaken og det sivile kravet. Straffeprosessloven skiller terminologisk mellom kravene ved at begrepet *gjenåpning* benyttes om straffesaken, mens begrepet *ny behandling* brukes om det sivile kravet. Dette skiller seg dermed fra den «særskilt» begjæring om gjenåpning av et sivilt krav etter § 435, ved at en «felles» begjæring både omhandler straffesaken og det sivile kravet.¹¹¹

¹¹⁰ Myhrer (2009) s. 603.

¹¹¹ Det er parten som ønsker gjenåpning som avgjør hvorvidt begjæringen om gjenåpning blir å anse som en «særskilt» eller «felles», uavhengig av om kravene fremsettes i samme dokument, se Keiserud (2020) Kommentar til § 435.

Det finnes flere praktiske årsaker til at en part kan ønske gjenåpning av straffesaken og en ny behandling av erstatningssaken. Et eksempel er der en part er domfelt til både straff og erstatning i samme sak, og det fremkommer nye bevis som kan tilsi at både straffesaken og erstatningssaken er basert på uriktig faktum. Her er det naturlig at den domfelte ønsker seg fullstendig frikjent, både for straff og erstatningskrav, og dermed begjærer begge gjenåpnet. Et annet tilfelle kan være der fornærmede eller påtalemyndigheten ønsker gjenåpning av sak der den tiltalte ble frikjent for både straff og erstatning. Kanskje den tiltalte har blitt frikjent for samtlige poster og krav i tingretten av bevismessige årsaker, og det dukker opp nye bevis som gjør at påtalemyndigheten ønsker en ny fullstendig behandling.

Ved slike felles begjæringer om gjenåpning av straffesaken og det sivile kravet, har straffeprosessloven *tidligere* hatt en todelt regulering.¹¹² Den delen av begjæringen som gjaldt gjenåpning av *straffesaken* skulle skje etter vilkårene for gjenåpning av en straffesak i kapittel 27. Bestemmelse i § 389 gjelder fortsatt i dag, og fastslår at:

«En sak som er avgjort ved rettskraftig dom, kan etter begjæring av en part gjenåpnes til ny prøving når vilkårene i §§ 390-393 foreligger.»

Gjenåpningen av selve straffesaken skal besluttes av Gjenopptakelseskommissjonen, og en slik beslutning om gjenopptakelse innebærer en «fullstendig ny behandling» av straffesaken, eksempelvis de objektive og subjektive vilkår for straff og straffeutmåling.¹¹³

Den delen av begjæringen som gjaldt det medfølgende *sivile kravet* var regulert i straffeprosesslovens kapittel 29 som gjelder «sivile krav». Det fulgte av den tidligere § 434 tredje ledd at:

«Ved gjenåpning av straffesak kan en part på samme vilkår som nevnt i første ledd kreve ny behandling av de sivile krav dersom fristen i tvisteloven § 31-6 ikke er utløpt.»

En «ny behandling» i domstolene innebar at de sivile kravene skulle avgjøres rettslig på nytt.¹¹⁴ Rettsvirkningen av en «ny behandling» ligner derfor på en gjenåpning ved at den tidligere avgjørelsen av de sivile kravene mister sin rettskraft, og en ny domstol skal ta stilling til kravet. Vilråene for en slik «ny behandling» var altså identiske med vilråene som gjelder i dagens § 434 første ledd, som regulerer hva som skal til for å kreve ny behandling av et sivilt krav etter en *anke* i straffesaken. Dersom vilråene var oppfylt skulle det sivile kravet etter den tidligere

¹¹² Se NOU 2006: 10 s. 69 og Keiserud (2020) Kommentar til § 389 og § 434.

¹¹³ Myhrer (2009) s. 584.

¹¹⁴ Se eksempelvis Keiserud (2020) Kommentar til § 389, der gjenåpning og «ny behandling» sidestilles.

§ 434 tredje ledd behandles på nytt sammen med straffesaken, så lenge den relative fristen og tiårsfristen i tvisteloven § 31-6 ikke var utløpt.

Slik var det imidlertid kun frem til 2008. Ved lov 7. mars 2008 nr. 5 ble § 434 tredje ledd erstattet av en helt annen rettsregel, uten at den tidligere § 434 tredje ledd ble videreført. Resultatet er at det i dag ikke finnes noen tilsvarende bestemmelse som direkte regulerer adgangen til å kreve en ny behandling av de sivile kravene ved gjenåpning av en straffesak.

4.3.2 Skal gjenåpning av det sivile kravet følge de alminnelige reglene om gjenåpning i tvistelovens kapittel 31?

Ettersom den lovfestede regelen i § 434 er borte, kan en stille spørsmål ved hva som regulerer adgangen til å kreve ny behandling av et sivilt krav sammen med en straffesak i dag. Skal lovendringen oppfattes slik at sivile krav som søkes gjenåpnet sammen med en straffesak skal følge de alminnelige gjenåpningsreglene for sivile krav i tvisteloven, slik som de sivile kravene som søkes gjenåpnet i en «særskilt begjæring» om gjenåpning etter straffeprosessloven § 435? I så fall er det åpenbart at den absolutte fristen i tvisteloven § 31-6 (2) fortsatt begrenser gjenåpningen av slike sivile krav.

En antitetisk tolkning av § 435 kan kanskje gi noe veiledning. Som tidligere forklart fastslår bestemmelsen at begjæringer om gjenåpning som utelukkende gjelder det sivile kravet skal behandles etter tvistelovens regler. En antitetisk tolkning av bestemmelsen tilsier dermed at en begjæring om gjenåpning som gjelder både straffesaken og det sivile kravet, burde behandles etter andre regler enn tvistelovens. Dersom lovgiver ønsket at *alle* sivile krav som springer ut av en straffesak skulle behandles etter tvistelovens regler, ville presiseringen om «særskilte begjæringer» i § 435 vært overflødig.

Antakelig skal derfor sivile krav som begjæres gjenåpnet samtidig med straffesaken behandles etter straffeprosesslovens regler.

4.3.3 Kan man gjenåpne det sivile kravet etter reglene i straffeprosessloven kapittel 27?

Adgangen til å kreve en ny behandling av sivile krav samtidig med straffesaken reguleres sannsynligvis altså av straffeprosessloven. Som nevnt tidligere er det likevel ingen bestemmelser som *direkte* regulerer dette i straffeprosessloven lenger.

En innfallsvinkel kan være å se hen til reglene om gjenåpning av *straffesaker* i straffeprosesslovens kapittel 27. Her fastslås utgangspunktet for gjenåpning i § 389: en «sak» som er avgjort ved rettskraftig dom kan gjenåpnes dersom vilkårene for gjenåpning er tilstede. § 400 fastslår videre at dersom gjenåpning besluttet, skal «saken» henvises til fullstendig ny

behandling. Selv om kapittel 27 først og fremst gjelder gjenåpning av straffesaker, kan det kanskje tenkes at en gjenåpning etter disse reglene også automatisk innebærer en ny behandling av det medfølgende sivile kravet.

Hvorvidt en gjenåpning av «saken» etter §§ 389 og 400 kun innebærer en gjenåpning av *straffesaken*, eller eventuelt også innebærer en samtidig gjenåpning *det sivile kravet*, følger nemlig ikke av ordlyden.

Det er i første rekke Gjenopptakelseskommisjonen som beslutter gjenåpning av straffesaker etter bestemmelsene §§ 389 og 400. Praksis fra Gjenopptakelseskommisjonen vil derfor kunne kaste lys over gjeldende rett. I GK-2008-111 uttales det at en gjenåpning av straffesaken etter reglene i kapittel 27 *ikke* innebærer «at det idømte borgerlige kravet gjenåpnes automatisk». I GK-2013-161 er gjenopptakelseskommisjonen inne på spørsmålet om rekkevidden av straffeprosessloven kapittel 27. Her viser gjenopptakelseskommisjonen igjen til at:

«Reglene i straffeprosessloven kapittel 27 synes i første rekke å være utformet med henblikk på dommer og avgjørelse av straffekrav. Det viser seg blant annet gjennom utformingen av de enkelte vilkårene for gjenåpning. Det er gitt noen særregler, reglene for kjennelser er allerede nevnt, men det er også gitt særregler for inndragning og mortifikasjon (straffeprosessloven § 389 tredje ledd), sivile krav (straffeprosessloven § 434 og § 435) mv».¹¹⁵

Det samme gjentas i GK-2014-191 og GK-2008-111.

I samme retning går forarbeidene til straffeprosessloven. I lovforslaget fra 1969 trekkes det et skille mellom kapittel 27, som gjaldt gjenåpning av *straffesaker*, og kapittel 29 som gjaldt gjenåpning av *sivile krav*.¹¹⁶ Dette er helt naturlig da forarbeidene er skrevet lenge før lovendringen i 2008 der § 434 tredje ledd ble fjernet. Mer interessant er at det samme gjentas i lovforslaget til ny straffeprosesslov fra 2016. Utvalget stadfester at §§ 389 og 400 har vært begrenset til «avgjørelser som omhandler konstatering av straffeansvar og straffeutmåling» og viser til praksis fra gjenopptakelseskommisjonen.¹¹⁷ Dette synes også å være oppfatningen i juridisk teori: «Reglene i kapittel 27 ... er utformet med henblikk på avgjørelsen av straffekrav. [...] Loven har særregler for sivile krav i §§ 434 og 435».¹¹⁸

¹¹⁵ GK-2013-161.

¹¹⁶ NUT 1969: 3 s. 360.

¹¹⁷ NOU 2016: 24 s. 462.

¹¹⁸ Keiserud (2020) s. 1413.

En gjenåpning av straffesaken etter reglene i kapittel 27 medfører derfor ikke en samtidig gjenåpning av det sivile kravet. Tvert i mot tyder rettskildematerialet som er nevnt over at det finnes særregler for krav om ny behandling av sivile krav, samtidig med gjenåpning av straffesaken.¹¹⁹

4.3.4 Kan man kreve ny behandling av det sivile kravet etter ulovfestede regler i straffeprosesslovens kapittel 29?

Som oppgaven hittil har vist, er det antakelig ikke reglene om gjenåpning av sivile saker og straffesaker, men «særregler» i straffeprosessloven som gir adgang til å kreve ny behandling av det sivile kravet. Lovshistorikken til straffeprosesslovens § 434 i kapittel 29 kan kaste lys over hva som er gjeldende rett.

Frem til lov 7. mars 2008 nr. 5 fantes det som nevnt en adgang til ny behandling av sivile krav sammen med straffesaken i § 434 tredje ledd.¹²⁰ Bakgrunnen for lovendringen i 2008 er vanskelig å spore, men det er flere forhold som kan tyde på at endringene i § 434 tredje ledd egentlig var utilsiktet.

For det første harmonerer endringene dårlig med lovforslagets formål. Lovforslaget NOU 2006:10 skulle primært styrke fornærmede og etterlattes posisjon i norsk straffeprosess.¹²¹ Å fjerne adgangen til ny behandling av sivile krav bidrar ikke til å styrke fornærmedes stilling. Snarere tvert i mot vil en fornærmet som ønsker sitt sivile krav gjenåpnet samtidig med en straffesak, kanskje bli avskåret fra dette.

For det andre tyder redegjørelsen i lovforslaget på at forfatterne av NOU 2006:10 rett og slett har behandlet feil ledd i § 434. Under redegjørelsen av «gjeldende rett» i punkt 3.5.2.8 viser utvalget til regelen om ny behandling av sivile krav i § 434 og omtaler dette feilaktig som *annet* ledd.¹²² Regelen om ny behandling av sivile krav sto egentlig i bestemmelsens *tredje* ledd. Videre forplanter antakeligvis feilen seg videre ved at utvalget foreslår å endre «tredje til syvende ledd» i § 434.¹²³ Antakeligvis mente utvalget at bestemmelsen skulle endres i *fjerde* til *åttende* ledd, og ikke fra *tredje* ledd. Denne mulige feilen i beskrivelsen av paragrafens ledd kan derfor ha ledet til at regelen om gjenåpning av sivile krav i straffeprosessloven har falt bort.

¹¹⁹ Se siteringen over fra både GK-2013-161 og Keiserud (2020) s. 1413. Dette behandles nærmere i punkt 4.3.5.

¹²⁰ Keiserud (2020) Kommentar til § 434.

¹²¹ NOU 2006: 10 s. 14.

¹²² NOU 2006: 10 s. 69.

¹²³ Keiserud (2020) Kommentar til § 434.

Et tredje poeng er at endringene i lovforslaget skulle gjelde «*anke* i straffesaken (min utheving).¹²⁴ Det nevnes ingenting om at lovendringen også skulle endre reglene om *gjenåpning*.

Juridisk teori viser til at det allerede ved en lovendring i 2003 skjedde en sammenblanding av ledd i paragrafen. Regelen i § 434 tredje ledd skulle egentlig stå som annet ledd, og dette medførte at regelen trolig ved en inkurie «falt ut i lovteksten».¹²⁵

Dersom lovendringen var utilsiktet, og lovgiver egentlig hele tiden har ment at reglen i § 434 tredje ledd skulle videreføres, vil det ha stor relevans for klargjøringen av gjeldende rett. Om det kan legges til grunn, må en kunne anta at lovgiver i alle fall ikke har hatt noen intensjon om å fjerne adgangen til å kreve ny behandling av sivile krav i forbindelse med gjenåpning av straffesaken. I så fall fremstår det som noe klanderverdig at den utilsiktede endringen ikke er rettet opp i gjennom de seneste endringene i straffeprosessloven, blant annet av hensyn til forutberegnelighet. Det mest sentrale burde likevel være at lovgiver antakeligvis aldri har ment å endre eller fjerne adgangen til å kreve ny behandling av sivile krav under gjenåpningen av en straffesak. I så fall burde sakens parter kunne kreve ny behandling av sivile krav sammen med gjenåpningen av straffesaken etter den gamle regelen i § 434 tredje ledd, som nå blir å anse som ulovfestet rett.

4.3.5 Gjelder tiårsfristen i tvisteloven for sivile krav som fremmes under gjenåpning av en straffesak?

Den tidligere § 434 inneholdt begrensninger i adgangen til ny behandling av et sivilt krav. For det første måtte vilkårene i § 434 første ledd være oppfylt. I tillegg kunne ikke det sivile kravet behandles «dersom fristen i tvisteloven § 31-6 ikke [var] utløpt». Således har det frem til 01.07.2008 vært en lovfestet regel at et sivilt krav kun kan behandles på nytt etter reglene i straffeprosessloven så lenge den absolutte fristen i tvisteloven § 31-6 ikke var utløpt.

Om det legges til grunn at endringen i § 434 tredje ledd var utilsiktet, burde regelen fortsatt stå seg med den klare begrensningen som følger av fristene i tvisteloven § 31-6, av hensyn til lovgivers intensjon. Den eksplisitte henvisningen til fristene i tvisteloven viser at lovgiver har foretatt en vurdering, og bevisst valgt å presisere i lov at den absolutte tiårsfristen skal gjelde som begrensning for sivile krav.

¹²⁴ NOU 2006:10 s. 245.

¹²⁵ Keiserud (2020) Kommentar til § 434.

I rettspraksis synes domstolene stort sett å ha anvendt § 434 som hjemmel for ny behandling av sivile krav, til tross for at tredje ledd er borte i loven.¹²⁶ I eksempelvis LB-2018-48146 fastslår lagmannsretten at «Spørsmålet om gjenåpning av det sivile kravet avgjøres etter *straffeprosessloven § 434 første ledd*» (min uthevning).¹²⁷ Henvisningen til § 434 første ledd skyldes antakeligvis at tidligere § 434 tredje ledd viste tilbake til første ledd. Saken her var vel innenfor tiårsfristen i tvisteloven § 31-6 (2), slik at det ikke var noen grunn til å problematisere dette. Det samme gjøres i LB-2017-16453-2.¹²⁸

En dom som ikke går i denne retningen er LB-2016-58330-3. En 40 år gammel mann ble dømt til 13 års fengsel for drap i 2001, og deretter frifunnet for både straff og erstatningskrav i lagmannsretten i 2003. I 2016 dukket det opp nye bevis, og straffesaken ble gjenåpnet etter reglene for gjenåpning av straffesaker i kapittel 27.¹²⁹ Straffesaken ble behandlet på nytt i lagmannsretten og mannen ble dømt til 13 års fengsel.¹³⁰ Den avdøde pårørende ønsket også å ta opp erstatningskravet. I den forbindelse uttalte retten at:

«Straffeprosessloven § 400 må leses slik at når «saken» skal gjenåpnes, gjelder det hele saken. Det avgrenses ikke mot den adgangen straffeprosessloven gir til å få behandlet de sivile kravene. De sivile kravene vil på vanlig måte kunne fremmes etter straffeprosessloven kapittel 29 av fornærmede eller andre skadelidte som kan fremme rettskrav i forbindelse med en straffesak».¹³¹

Etter en lengre drøftelse ble den domfelte dømt til å betale erstatning. Dette til tross for at tiltalte som nevnt ble frikjent for drap og erstatningskrav i 2003, og at det hadde gått 13 år siden den sivile saken ble rettskraftig avgjort første gang. Retten nøyer seg altså med å vise til reglene for å fremme sivile krav i forbindelse med en straffesak i kapittel 29, uten nærmere presisering, og ingen av partene ser ut til å ha problematisert den absolutte tiårsfristen i tvisteloven 31-6 (2). Det gjør at dommen kanskje får begrenset verdi.¹³²

De øvrige rettskildene synes å være samstemte om at § 434 regulerer adgangen til ny behandling av sivilt krav, til tross for at lovhjemmelen forsvant i 2008. I GK-2013-161 og GK-2014-191

¹²⁶ Se LB-2017-16453-2 og LB-2018-48146.

¹²⁷ Bjerke (2011) s. 1419.

¹²⁸ Retten uttaler at «A begjærte også ny behandling av det sivile rettskrav som er pådømt, jf domsslutningen punkt 3. For behandlingen av kravet gjelder straffeprosessloven § 427 flg jf § 434 fjerde ledd». Antakeligvis er henvisningen ment å være til § 434 tredje ledd.

¹²⁹ GK-2016-26.

¹³⁰ LB-2016-58330-2.

¹³¹ LB-2016-58330-2.

¹³² Dommen er likevel anket til Høyesterett, men nektet fremmet, se HR-2016-2437-U.

vises det til at det finnes særregler for gjenåpning av sivile krav i §§ 434 og 435. Det samme legges til grunn i juridisk teori.¹³³ Begrunnelsen må være at dersom § 434 tredje ledd bortfalt ved en inkurie, så har lovgiver ikke ønsket noen endring i adgangen til å kreve ny behandling av sivile krav i forbindelse med at en straffesak blir gjenåpnet. I så fall bør regelen også gjelde med de begrensninger som også fulgte av bestemmelsen. Rettstilstanden i dag er derfor antakelig at sivile krav kan behandles på nytt, så lenge vilkårene i § 434 første ledd er oppfylt, og kravet skjer innen fristen i tvisteloven § 31-6 (2).

Sett opp mot oppgavens tema vil derfor heller ikke reglene i gamle straffeprosessloven § 434 kunne brukes til å kreve ny behandling av et sivilt krav når tiårsfristen i tvisteloven § 31-6 (2) er utløpt.

4.4 Regler som innebærer bortfall av sivile krav i straffeprosessloven

4.4.1 Kan en gjenåpning av straffesaken føre til bortfall av samtidig idømte erstatningskrav?

I lys at det som er sagt hittil kan det virke som reglene i straffeprosessloven overhodet ikke kan avhjelpe de uheldige virkningene som følger av tiårsfristen i tvisteloven § 31-6 (2). Dette skyldes først og fremst at samtlige av reglene som gir adgang til en ny behandling av sivile krav i straffeprosessloven er begrenset av fristen i tvisteloven § 31-6 (2).

Det er likevel en viktig nyanse mellom det at et krav får en *ny behandling* og at et krav *bortfaller*. Selv om reglene i straffeprosessloven kapittel 27 ikke kan brukes til å *gjenåpne* erstatningskravet, vil likevel en gjenåpning av straffesaken medføre at det medfølgende sivile kravet *bortfaller*. Etter gjenåpning av en straffesak vil den nye dommen tre inn i stedet for den gamle. De delene av den gamle dommen som er gjenåpnet vil miste sin rettskraft.¹³⁴ Det gjelder naturligvis den idømte straffen, men også andre realitetsavgjorte rettsfølger og sivile rettskrav. Det fremgår ikke direkte av lovteksten, men er presisert i juridisk teori:

«Er et sivilt krav pådømt, er det tvilsomt om en tredjemann som har fått oppfyllelse etter fullbyrdingsdommen, må foreta en tilbakebetaling. Svaret bør antakelig være nei. På den annen side må den eldre dommen anses bortfalt også for det sivile kravets vedkommende, slik at siktede må kunne gå til sivilt søksmål».¹³⁵

At den gamle dommen mister sin rettskraft burde kunne skje helt uavhengig av fristene for gjenåpning i tvisteloven § 31-6 (2), da det ikke er tale om en *gjenåpning*. Det er tross alt tale

¹³³ Keiserud (2020), s. 1417 og Myhrer (2009) s. 574.

¹³⁴ Salomonsen II s. 165.

¹³⁵ Keiserud (2020) Kommentar til § 400. Se også Salomonsen II s. 165.

om at et krav i en dom bortfaller, og ikke at kravet får en *ny* behandling, noe som faktisk ville innebære en gjenåpning. Slik sett kan reglene om gjenåpning av straffesaker i straffeprosessloven kapittel 27 eksempelvis brukes til å fjerne en uriktig erstatningsdom selv om tiårsfristen for gjenåpning i tvisteloven er utløpt. Det vil åpenbart være en mulighet der den domfelte er dømt til både straff og erstatning, og vilkårene for gjenåpning er oppfylt. Her vil den uriktige erstatningsdommen bortfalle i det en ny dom faller i saken.

Spørsmålet videre blir hvordan dette stiller seg for tilfellene som er oppgavens hovedtema, nemlig der en person er frikjent i straffesaken, men dømt til å betale erstatning.

4.4.2 Kan man gjenåpne en straffesak «til gunst» for en person som er frikjent?

Tidligere i oppgaven er det påpekt at det vil fremstå som unaturlig at en person som er frikjent for straff, skulle begjære sin egen straffesak gjenåpnet. De færreste borgere har så sterk rettferdighetssans at de vil risikere straff i en sak hvor de allerede er frikjent. Kanskje er det likevel et mulig scenario der en person er frikjent for straff, men dømt til erstatning, og ønsker en gjenåpning av straffesaken for å oppnå bortfall av erstatningssaken, etter at fristen for gjenåpning i tvisteloven § 31-6 (2) er passert. I så fall blir spørsmålet om det i det hele tatt er materielt mulig å oppfylle vilkårene for gjenåpning av en straffesak der man er frikjent.

Utgangspunktet for gjenåpningsreglene i straffeprosessloven følger av § 389 hvoretter:

«En sak som er avgjort ved rettskraftig dom, kan etter begjæring av en part gjenåpnes til ny prøving når vilkårene i §§ 390-393 foreligger.»

Som presisert i innledningen forutsetter oppgavens tema at vilkårene i tvistelovens § 31-4 bokstav a er oppfylt. Dette innebærer at det har kommet til opplysninger om faktiske forhold som ikke var kjent da saken ble avgjort, og disse tilsier at avgjørelsen høyest sannsynlig ville blitt en annen. At det tilkommer slike nye opplysninger er et sterkt argument for gjenåpning av en straffesak, da den gamle dommen er blitt avsagt uten at domstolen har hatt kjennskap til de nye opplysningene, og hensynet til materielt riktige avgjørelser står svært sentralt i norsk straffeprosessen.¹³⁶ Straffeprosessloven § 391 nr. 3 fastslår derfor at:

«Til gunst for siktede kan gjenåpning kreves [...] når det opplyses en ny omstendighet eller skaffes frem et nytt bevis som synes egnet til å føre til frifinnelse eller avvisning eller til anvendelse av en mildere strafferegel eller en vesentlig mildere rettsfølge».

¹³⁶ Myhrer (2009) s. 572.

Det kreves altså at gjenåpningen er «til gunst» for siktede. En kan for så vidt hevde at en gjenåpning av straffesaken vil være «til gunst» for siktede, i det erstatningsdommen vil bortfalle og de nye bevisene gjør at det ikke finnes noen reell risiko for domfellelse. Videre kreves at de nye opplysningene synes «egnet til å føre til» frifinnelse, avvisning eller en mildere strafferegulering/rettsfølge. Der det har fremkommet nye opplysninger om faktiske forhold som tilsier at en sivil erstatningsdom skal gjenåpnes etter tvisteloven § 31-4 bokstav a vil det i prinsippet også regelmessig være tale om opplysninger som leder til enda en frifinnelse for den som i utgangspunktet var frikjent.

Til tross for at ordlyden i bestemmelsen således synes å være oppfylt, finnes det også gode motargumenter. Ordlyden «føre til» i § 391 nr. 3 er sentral. De nye opplysningene/bevisene skal være egnet til å «føre til» frifinnelsen, avvisning eller en mildere strafferegulering/rettsfølge. Det innebærer egentlig en forutsetning om at saken *uten* de nevnte opplysninger/bevis ville blitt noe annet enn frifinnelse, avvisning eller den midlere strafferegulering/rettsfølgen. Bestemmelsen forutsetter derfor at gjenåpningen av en straffesak skal lede til en *endring* som er til gunst for den siktede, enten i form av at personen bli frifunnet, får mindre straff eller mildere rettsfølger.¹³⁷

Systemhensyn i straffeprosessloven taler også for at gjenåpningsreglene «til gunst» for siktede ikke kan brukes der siktede faktisk er frifunnet i straffesaken. Der en person er frifunnet i en straffesak har vedkommende i utgangspunktet ingen grunn til å ønske den gjenåpnet, og kravet anses som rettskraftig avgjort. Dersom en skulle tillate slik gjenåpning, for å egentlig oppnå et bortfall av erstatningskravet, ville det vært en omgåelse av regelen i straffeprosessloven § 435, som krever at «særskilte begjæringer» om gjenåpning av sivile krav skal behandles etter tvistelovens regler. I GK-2008-111, som for øvrig gjelder en av begjæringene i Karmøy-saken, uttaler gjenopptakelseskommissjonen:

«Ettersom A ble frifunnet for straffeansvar ved Gulating lagmannsretts dom av 18. juni 1998, er det i utgangspunktet ikke adgang til å gjenåpne til gunst for A etter straffeprosessloven. Dommens utfall på dette punkt utgjør altså et hinder for en realitetsbehandling av As begjæring om gjenåpning av lagmannsrettens dom.

Riktig nok kan det anføres at en gjenåpning vil være til gunst for A dersom gjenåpning av straffeansvaret også innebærer gjenåpning av erstatningsansvaret.

¹³⁷ Se Keiserud (2020) s. 1330 eller Myhrer (2009) s. 578. Begge forfatterne forutsetter at det skjer en *endring* til gunst for siktede.

En gjenåpning av et straffeansvar innebærer imidlertid ikke at det idømte borgerlige kravet gjenåpnes automatisk, jf. straffeprosessloven § 434 tredje ledd. Etter straffeprosessloven § 435 skal dessuten en særskilt begjæring om gjenåpning av et borgerlig krav, følge reglene i tvistelovens regler, noe som innebærer at slike begjæringer ikke behandles av Gjenopptakelseskommissjonen. Loven skiller således nokså klart mellom straffeansvar og idømmelse av borgerlige krav.»¹³⁸

Konklusjonen må derfor være at reglene om gjenåpning «til gunst» for siktede ikke kan brukes der personen er frikjent i straffesaken, selv om det i utgangspunktet ville kunne ført til bortfall av erstatningskravet.

¹³⁸ GK-2008-111.

5 Tilsidesettelse av tiårsfristen etter reglene i EMK og Grunnloven

5.1 Rettslige utgangspunkter

Tema for dette kapitlet er hvorvidt bestemmelser av større trinnhøyde kan sette tiårsfristen i tvisteloven til side. Som nevnt innledningsvis forutsettes det også her at det materielle vilkåret i tvisteloven § 31-4 bokstav a er oppfylt.

Tiårsfristen er som kjent nedfelt i tvistelovens § 31-6 (2), som er en alminnelig formell lov. Formell lov kan måtte vike for rettsregler av større trinnhøyde, som for eksempel Grunnloven, dersom det oppstår motstrid. I praksis innebærer dette at en rettsregel av større trinnhøyde kan gi rett til å gjenåpne en sivil sak selv om tiårsfristen i tvisteloven § 31-6 (2) er passert.

For Grunnlovens vedkommende følger dette *lex superior*-prinsippet. Det innebærer at rettsregler i Grunnloven går foran regler av lavere trinnhøyde, som for eksempel en alminnelig formell lov, der det er motstrid mellom rettsreglene.¹³⁹

For menneskerettighetsloven følger en lignende forrangsregel av lovens § 3. Det norske rettssystemet er nemlig dualistisk, det vil si at norsk rett og folkeretten i utgangspunktet er to selvstendige rettssystemer.¹⁴⁰ Men menneskerettighetsloven § 3 fastslår at:

«Bestemmelsene i konvensjoner og protokoller som er nevnt i § 2 skal ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning.»

Konvensjonene og protokollene det vises til er blant annet Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK).¹⁴¹ Det vil si at EMK også ved motstrid skal ha forrang over andre formelle lover i norsk rett. Bestemmelsen i § 3 er riktignok vedtatt som en ordinær formell lov, og har derfor ikke noe «høyere trinnhøyde» enn tvisteloven, men den gir likevel uttrykk for et forrangsprinsipp som står svært sterkt i norsk rett.¹⁴²

Det samme rettslige utgangspunktet følger også av de enkelte prosesslovene. Tvisteloven § 1-2 fastslår at loven gjelder «med de begrensninger som er anerkjent i folkeretten eller følger av overenskomst med fremmed stat». Dette innebærer en folkerettsreservasjon og skal bidra til at

¹³⁹ Smith (2017) s. 70

¹⁴⁰ Ulfstein (2018) s. 70.

¹⁴¹ Jf. mrl. § 2

¹⁴² Skoghøy (2002) s. 340.

tvisteloven ikke går utover Norges internasjonale forpliktelser.¹⁴³ Den samme reservasjonen følger av straffeprosessloven § 4 (1) for straffesaker.

Det er altså klart at dersom rettsregler i Grunnloven eller i menneskerettighetsloven gir en adgang til gjenåpning etter at tiårsfristen er passert, så skal tvistelovens regler vike.

Folkerettslige forpliktelser kan også få betydning på en annen måte, gjennom det såkalte presumsjonsprinsippet. Det innebærer at selv om det ikke er motstrid mellom en folkerettslig forpliktelse og en nasjonal regel, så skal rettsanvenderen så langt det er mulig forsøke å unngå tolkningsresultater som fører til konflikt med folkerettslige regler.¹⁴⁴ I vårt tilfelle vil likevel prinsippet få begrenset betydning fordi lovteksten i tvisteloven § 31-6 (2) er såpass klar at den ikke gir mye rom for tolkning.

Det mest aktuelle for oppgaven blir derfor å drøfte om reglene i menneskerettighetsloven og Grunnloven i visse tilfeller kan være i motstrid med den absolutte tiårsfristen i tvisteloven 31-6 (2). Dersom det viser seg å være tilfelle, vil reglene av større trinnhøyde gå foran.

Drøftelsen videre vil derfor handle om menneskerettighetsloven og Grunnloven. Etter grunnlovsendringene 13. mai 2014 ble en rekke av menneskerettighetene i menneskerettighetsloven også tatt med i Grunnloven. Menneskerettighetene i Grunnloven og menneskerettighetsloven samsvarer i svært stor grad, og for oppgavens formål behandles menneskerettighetene samlet. Kapittelet videre handler om *retten til privatliv og familieliv* i punkt 5.2, *retten til rettfærdig rettergang og uskyldspresumsjonen* i punkt 5.3 kan innebære en rett til gjenåpning av sivile saker som springer ut av en straffesak etter at tiårsfristen i tvisteloven er oversittet.

5.2 Retten til privatliv og familieliv

Et første spørsmål er om det kan utledes en rett til å begjære gjenåpning, uavhengig av tiårsfristen, av EMK art. 8 om rett til respekt for privatliv og familieliv. Bestemmelsens første ledd i norsk oversettelse lyder slik:

«Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse.»

Bestemmelsen skal bidra til at staten overholder sine folkerettslige forpliktelser ved å sørge for at borgerne får ivaretatt sine rettigheter til privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse. Artikkelen tilsvarende art. 17 i Den internasjonale konvensjonen om sivile og

¹⁴³ NOU 2001: 32 A s. 181.

¹⁴⁴ Ulfstein (2018) s. 68.

politiske rettigheter (SP). Uttrykket «respekt» innebærer at staten har både positive og negative forpliktelser for å sørge for at rettighetene i bestemmelsen overholdes overfor borgerne.¹⁴⁵

Æren og omdømmet er rettsgoder som er beskyttet etter EMK art. 8.¹⁴⁶ Dersom det kommer frem opplysninger som gjør at erstatningssaken høyst sannsynlig ville blitt en annen, kan en avskjæring av adgangen til gjenåpning stride mot bestemmelsen, da personen fratras sin rett til å gjøre om på det feilaktige inntrykket avgjørelsen medfører. Tiårsfristen kan altså stå i veien for at en person som er ilagt en uriktig erstatningsavgjørelse får renvasket navnet sitt. Dette var tilfellet i Karmøy-saken.¹⁴⁷ I avgjørelsen ble vedkommende feilaktig dømt til å betale erstatning, som følge av at lagmannsrettens dom bygde på en oppfatning om at det var klar sannsynlighetsovervekt for at han hadde begått drapet.¹⁴⁸ Mannen så seg nødt til å flytte ut av landet, og da han på et senere tidspunkt ønsket å returnere til Norge etter at han hadde fått seg jobb, ble han sagt opp så snart arbeidsgiveren ble klar over erstatningsdommen som lå over han.¹⁴⁹

Det problematiske med den nevnte situasjonen er at avgjørelsen som potensielt feilaktig stempler en person som gjerningsperson for det aktuelle straffbare forholdet, risikerer å bli stående, hvilket går utover æren til vedkommende. Det kan derfor argumenteres for at det vil stride mot den frikjente tiltaltes rett til beskyttelse etter artikkelen at lovgiver har satt en endelig tiårsfrist for adgangen til gjenåpning. I den nyeste avgjørelsen i Karmøy-saken uttaler lagmannsretten at «et slikt utfall fremstår som åpenbart uriktig og strider mot den alminnelige rettsfølelse».¹⁵⁰ Etter dette vil en begrensning av adgangen til å gjenåpne dommen med et belastende faktum kunne representere et inngrep i vedkommende sin rett til beskyttelse av privatliv og familieliv, hvilket er i strid med EMK art. 8 og SP art. 17.

På den annen side kan det være vanskelig å utlede et unntak fra tiårsfristen som er lovhjemlet i tvisteloven § 31-6 (2) etter EMK art. 8. Det følger nemlig et unntak i EMK art. 8 andre ledd. Bestemmelsen lyder i norsk oversettelse:

«Det skal ikke skje noe inngrep av offentlig myndighet i utøvelsen av denne rettighet unntatt når dette er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn [...] for å beskytte andres rettigheter og friheter.»

¹⁴⁵ Söderman v. Sweden avsnitt 78.

¹⁴⁶ Pfeier v. Austria avsnitt 35.

¹⁴⁷ Se oppgavens punkt 1.1.

¹⁴⁸ LG-1998-260-2.

¹⁴⁹ TSTAV-2011-81051.

¹⁵⁰ LA-2021-157502.

Etter bestemmelsen kan det gjøres unntak fra den enkelte borgers rettigheter etter bestemmelsen dersom dette er i samsvar med loven, og det er nødvendig for å beskytte andres rettigheter og friheter. Tiårsfristen i tvisteloven § 31-6 (2) er jo nettopp et uttrykk for lovgiverens avveining av den ene partens interesse av å slå seg til ro med at en rettslig posisjon som er oppnådd ved avgjørelsen, ikke lenger kan rokkes ved.

Det følger av sikker rett at bestemmelsen gir uttrykk for at et forholdsmessighetsprinsipp, som foranlediger en avveining av hensynet til privatliv og familieliv mot lovens nødvendighet for å beskytte andres rettigheter og friheter.¹⁵¹ Denne vurderingen blir også henvist til som forholdsmessighetsvurderingen.¹⁵²

Forholdsmessighetsvurderingen gir et uttrykk for statens skjønnsmargin, som er nøyere utbrodert i EMD-praksis. EMD har blant annet uttalt at statens skjønnsmargin vil være vid der det er snakk om å balansere konkurrerende rettigheter.¹⁵³ Rekkevidden av statens skjønnsmargin vil altså avhenge av de ulike rettighetene som står på spill, og som veies opp mot hverandre. EMD har uttalt at statens skjønnsmargin eksempelvis vil være snever der saken gjelder en særlig viktig fasett av et individs eksistens eller identitet står på spill:

«Where a particularly important facet of an individual's existence or identity is at stake, or where the activities at stake involve a most intimate aspect of private life, the margin allowed to the State is correspondingly narrowed (...)».¹⁵⁴

Mye kan tale for at en viktig fasett av et individs eksistens står på spill i saker der en frikjent tiltalt blir ilagt erstatningsansvar som baserer seg på et straffbart forhold. Dette gjelder særlig der det har kommet til nye opplysninger, som gjør at saken høyst sannsynlig feilaktig belager seg på at det er begått *alvorlige* straffbare forhold. Det at skjønnsmarginen vil snevres inn i disse tilfellene kan brukes som argument for at en sak bør kunne gjenåpnes for at den tiltalte skal få muligheten til å renske navnet sitt.

På den annen side vil statens skjønnsmargin som nevnt være vid der det er snakk om å balansere konkurrerende rettigheter, som særlig står mellom allmenne interesser og individets interesser.¹⁵⁵ I tilfellene vi står overfor er det blant annet hensynet til partenes generelle behov

¹⁵¹ Dudgeon v. The United Kingdom avsnitt 51-53.

¹⁵² Se til eksempel Mozer v. The republic of Moldova and Russia, der kravet til forholdsmessighet ble utfordret, og EMD kom til at det ikke var noe fornuftig sammenheng mellom statens inngrep og det formålet som var angitt.

¹⁵³ Fernández Martínez v. Spain avsnitt 78.

¹⁵⁴ Söderman v. Sweden avsnitt 79.

¹⁵⁵ Fernández Martínez v. Spain 78.

for å legge saken bak seg som har resultert i en lovfestet tiårsfrist, som har blitt veid opp mot partens individuelle rett til å få korrigert en avgjørelse som kan være uriktig. Avveiningen av disse interessene ble diskutert i LA-2020-54484. Der uttalte lagmannsretten at:

«Selv om æren er et rettsgode som er beskyttet under EMK artikkel 8, kan det ikke utledes av bestemmelsen eller den tilsvarende bestemmelsen i SP artikkel 17 at en person som i en sivil sak er dømt til å betale erstatning for drap eller annen alvorlig integritetskrenkelse, har rett til å begjære saken gjenåpnet uavhengig av tidsfrister i prosesslovgivningen. At det er fastsatt en bestemt siste frist for å begjære gjenåpning av dommen i en sivil sak, er et uttrykk for lovgiverens avveining av den ene parts interesse av å få korrigert en mulig uriktig avgjørelse og motpartens berettigede forventning om å kunne slå seg til ro med at en rettslig posisjon som er oppnådd ved dommen, ikke lenger kan rokkes ved.»¹⁵⁶

Lovgiver har altså tatt et standpunkt om at hensynene som ligger til grunn for tiårsfristen, herunder reglene om rettskraft sammenholdt med partenes forventning om å slå seg til ro med avgjørelsen, veier tyngre enn retten til å rette opp i en potensielt uriktig sivilrettslig avgjørelse. Statens vide skjønnsmargin i dette tilfellet trumfer derfor beskyttelsen av æren som rettsgode.

Etter dette må konklusjonen være at EMK art. 8 ikke kan tas til inntekt for å gjøre unntak fra tiårsfristen ved begjæring om gjenåpning av en erstatningssak som springer ut av en straffesak, i de tilfellene der det har kommet til nye opplysninger som medfører at den sivile saken trolig er uriktig. Et annet mulig rettsgrunnlag som kan tenkes å hjemle unntak fra tiårsfristen er EMK art. 6.

5.3 Retten til rettferdig rettergang

I det følgende drøftes om tiårsfristen i tvisteloven kan settes til side for å gjenåpne en sivil sak som springer ut av en straffesak etter EMK art. 6. Bestemmelsens første ledd lyder i norsk oversettelse slik:

«For å få avgjort sine borgerlige rettigheter og plikter eller en straffesiktelse mot seg, har enhver rett til en rettferdig og offentlig rettergang innen rimelig tid ved en uavhengig og upartisk domstol opprettet ved lov.»

I vårt tilfelle må det være klart at et erstatningskrav som springer ut av en straffesak vil utgjøre en slik «borgerlig rettighet eller plikt» som omfattes av artikkel 6. Bestemmelsen fastslår dermed at enhver har rett til en «rettferdig» rettergang. Begrepet «rettferdig rettergang» innebærer en helhetsvurdering av rettsprosessen og rommer en rekke ulike krav til domstolenes

¹⁵⁶ LA-2020-54484. Det samme sitatet ble vist tilbake til i LA-2021-157502 under det samme spørsmålet.

saksbehandling, som for eksempel kontradiksjonsprinsippet og likhetsprinsippet.¹⁵⁷ Forutsetningen for gjenåpningen i denne oppgaven er som tidligere nevnt at det har tilkommet nye opplysninger som medfører at en ny behandling av saken høyst sannsynlig ville gitt et annet utfall.¹⁵⁸ Satt på spissen medfører nåværende regler at én person kan være pålagt å betale erstatning i en sivil sak, mens en annen er dømt til straff for det samme saksforholdet, uten at den sivile saken kan gjenåpnes grunnet tiårsfristen. Både av hensyn til materielt riktige avgjørelse, og av hensyn til den alminnelige rettsfølelsen, burde et slikt resultat kunne rettes opp i. Spørsmålet er om fristen som begrenser retten til gjenåpning i tvisteloven i visse tilfeller derfor kan innebære en krenkelse av retten til en «rettferdig» rettergang.

EMK art. 6. nr. 1 gir rett til å få «avgjort» sine borgerlige krav i en rettferdig rettergang. Ordlyden «avgjort» i dette tilfellet tilsier at rettigheten kun rekker frem til saken er «avgjort» i domstolene. Dersom en part har fått en rettferdig rettergang som har endt opp med en «avgjort» og rettskraftig dom, så taler i alle fall ordlyden for at den rettferdige rettergangen er ferdig. Dersom bestemmelsen skal tolkes i tråd med ordlyden medfører dette at bestemmelsen ikke hjemler retten til gjenåpning, dersom den første behandlingen av saken var «avgjort» på en «rettferdig» måte. Ordlyden isolert ser dermed ikke ut til å fange opp tilfellene der det kommer til nye opplysninger som stiller saken i et annet lys.

EMDs praksis synes å legge til grunn det samme. I *Sablon v. Belgium* uttaler EMD at EMK art. 6 nr. 1 ikke får anvendelse på begjæringer om gjenåpning av sivile saker som er rettskraftig avgjort.¹⁵⁹ I *Bochan v. Ukraina* drøfter EMD rekkevidden av EMK art. 6 nr. 1 på ekstraordinære rettsmidler sivile saker, og uttaler at:

“In line with the above-mentioned principles, according to long standing and established case-law, the Convention does not guarantee a right to have a terminated case reopened. Extraordinary appeals seeking the reopening of terminated judicial proceedings do not normally involve the determination of “civil rights and obligations” or of “any criminal charge” and therefore Article 6 is deemed inapplicable to them (...).”¹⁶⁰

Etter EMD-praksis ser det altså ut som at retten til rettferdig rettergang i EMK art. 6 nr 1 ikke innebærer noen rett til rettferdig rettergang, eller gjenåpning, *etter* at saken faktisk er rettskraftig avgjort etter nasjonal lovgivning.

¹⁵⁷ Larsen (2023).

¹⁵⁸ Jf. vilkåret i tvl. § 31-4 bokstav a.

¹⁵⁹ *Sablon v. Belgium* (b) avsnitt 86.

¹⁶⁰ *Bochan v. Ukraine* avsnitt 44.

EMD begrunner dette i prinsippet om rettskraft, og at prinsippet skal kunne ha stor tyngde i det nasjonale rettssystemet dersom vertsstaten ønsker det. I den nevnte dommen *Sablon v. Belgia* fremholder EMD:

«[...] in so far as the matter is covered by the principle of *res iudicata* of a final judgment in national proceedings, it cannot in principle be maintained that a subsequent extraordinary application or appeal seeking revision of that judgment gives rise to an arguable claim as to the existence of a right recognised under national law or that the outcome of the proceedings in which it is decided whether or not to reconsider the same case is decisive for the “determination of ... civil rights or obligations or of any criminal charge.»¹⁶¹

EMK art. 6 nr. 1 kan altså ikke hjemle noen rett til gjenåpning etter at en dom er blitt rettskraftig. Følgelig kan retten til rettferdig rettergang heller ikke tenkes krenket, da oppgavens tema forutsetter en allerede rettskraftig erstatningsdom.

5.4 Uskyldspresumsjonen

Til tross for artikkel 6 nr. 1 ikke er aktuell, vil en krenkelse av uskyldspresumsjonen kunne innebære at tiårsfristen i tvisteloven må fravikes. EMK art. 6 nr. 2 gir uttrykk for uskyldspresumsjonen, og lyder som følger med norsk oversettelse:

«Enhver som blir siktet for en straffbar handling, skal antas uskyldig inntil skyld er bevist etter loven.»

Bestemmelsen tilsvarende Grunnloven § 96 (2), hvor det fremgår at «[e]nhver har rett til å bli ansett som uskyldig inntil skyld er bevist etter loven». Ordlyden er nærmest identisk, med unntak av at Grunnloven utelater enhver «som blir siktet for en straffbar handling». Det er vanskelig å se at Grunnloven § 96 (2) vil føre til noe annet resultat enn EMK art. 6 nr. 2, og det vil derfor i det videre tas utgangspunkt i EMK art. 6 nr. 2 i den videre vurderingen.¹⁶²

Bestemmelsen i EMK art. 6 nr 2 refererer seg i utgangspunktet til straffesaker, jf. ordlyden «straffbar handling». Likevel har EMD-praksis gitt bestemmelsen et noe videre virkeområde.¹⁶³ I *Case of Y v. Norway* uttaler EMD at bestemmelsen også er aktuell ved behandlingen av sivile saker som springer ut av en straffesak.¹⁶⁴ EMD-dommen gjaldt utformingen av erstatningsavgjørelsen fra lagmannsretten i *Karmøy-saken*, der mannen ble dømt til å betale

¹⁶¹ *Sablon v. Belgium* (a) avsnitt 44.

¹⁶² LA-2021-157502.

¹⁶³ *Strandbakken* (1998) s. 544.

¹⁶⁴ *Y v. Norway* avsnitt 39.

erstatning etter at han ble frikjent i straffesaken.¹⁶⁵ I den aktuelle avgjørelsen uttalte lagmannsretten som grunnlag for idømmelsen av erstatning:

«Lagmannsretten finner etter en samlet vurdering av bevisførselen i saken at det foreligger klar sannsynlighetsovervekt for at A har begått de forbrytelser mot D han ble tiltalt for, og at erstatning etter skadeserstatningsloven § 3-5 annet ledd bør tilkjennes D foreldre.»¹⁶⁶

I 2003 ble Norge dømt i EMD for at lagmannsretten hadde begrunnet dommen på en slik måte at det krenket uskyldspresumsjonen i EMK art. 6 nr. 2, og den frikjente tiltalte ble tilkjent erstatning for krenkelsen.¹⁶⁷ Til tross for at det forelå en krenkelse av EMK art. 6 nr. 2, ble erstatningsavgjørelsen fortsatt nektet gjenopptatt av norske domstoler. I 2005 forklarte Høyesterett at de anså krenkelsen av EMK som reparert i det EMD hadde konstatert brudd på artikkel 6 og hadde tilkjent erstatning.¹⁶⁸ I forbindelse med dette uttalte Høyesterett at:

«Det følger ikke av konvensjonen at den krenkede part i et tilfelle som det foreliggende har en rett til å kreve gjenopptakelse for de nasjonale domstoler. Dette spørsmålet må avgjøres etter nasjonale rettsregler.»¹⁶⁹

Selv om dommen som avgjorde det sivile kravet altså innebærer et brudd på uskyldspresumsjonen, er det ikke sikkert at saken kan kreves gjenåpnet så lenge krenkelsen er reparert. I 2021 behandlet lagmannsretten på nytt en begjæring om gjenåpning i Karmøy-saken.¹⁷⁰ Bevisbildet hadde da utviklet seg såpass at det hersket «alminnelig enighet» i samfunnet om at mannen ikke hadde begått drapet, og det virket «sterkt urimelig og støtende mot den alminnelige rettsoppfatningen» om dommen skulle bli stående.¹⁷¹ At erstatningsdommen fra 1998 ble stående etterlot «et inntrykk av at fagdommerne sannsynligvis har ment at [fetteren] var skyldig». I motsetning til Høyesterett i 2005 kommer derfor lagmannsretten etter hvert frem til at erstatningen som ble gitt i *Y v. Norway* var «uegnet til å reparere krenkelsen av uskyldspresumsjonen».¹⁷² For å reparere den fortsatte krenkelsen av uskyldspresumsjonen, valgte lagmannsretten å gjenåpne erstatningsdommen fra 1998, særlig under henvisning til EMK artikkel 13 som pålegger de nasjonale domstolene å sikre

¹⁶⁵ LG-1998-260-2.

¹⁶⁶ LG-1998-260-2.

¹⁶⁷ *Y v. Norway* avsnitt 44-47 og 51-52. Norge ble også dømt for det samme noen år senere i *Orr v. Norway*.

¹⁶⁸ Rt. 2005 s. 334 avsnitt 59.

¹⁶⁹ Rt. 2005 s. 59 avsnitt 57.

¹⁷⁰ LA-2021-157502.

¹⁷¹ LA-2021-157502.

¹⁷² LA-2021-157502.

konvensjonsrettighetene.¹⁷³ Dette til tross for at den absolutte fristen for gjenåpning for lengst var oversittet.

Gjennomgangen ovenfor viser altså at en krenkelse av uskyldspresumsjonen i visse tilfeller kan føre til gjenåpning av et sivilt krav uavhengig av begrensningen i tiårsfristen i tvisteloven 31-6 (2). Forutsetningen er likevel riktignok at det foreligger en krenkelse av uskyldspresumsjonen i avgjørelsen av det sivile kravet som søkes gjenåpnet, og at det etter forholdene er nødvendig å gjenåpne denne for å reparere krenkelsen.

Alle reservasjonene som nevnes over viser at dette er et forholdsvis snevert unntakstilfelle. Det er i dag sikker rett at det ikke er i strid med EMK eller Grunnloven å pådømme erstatningskrav etter at skadevolderen er frifunnet for straffekravet.¹⁷⁴ Som nevnt under punkt 2.2 stilles det likevel strenge krav til hvordan erstatningsdommen skal utformes for å unngå en krenkelse av uskyldspresumsjonen. I HR-2018-1909-A presiserer Høyesterett at:

«Det er [...] vesentlig at domsgrunnene får frem forskjellene i beviskrav, at man unngår typisk strafferettslig terminologi, at premissene ikke kobles opp mot elementer i straffesaken som for eksempel tiltalebeslutningen eller spørsmålsskriftet til lagretten, og at det uttrykkelig sies at idømmelsen av erstatningsansvaret ikke rokker ved den konklusjon at det ikke er grunnlag for straffansvar. Domsgrunnene må heller ikke ellers etterlate det inntrykk at retten mener det var grunnlag for straffansvar, eller være utformet slik at de i realiteten må lede til den konklusjon at det ikke var grunnlag for frifinnelse.»¹⁷⁵

Dette er retningslinjer til domstolene som er utviklet etter en lang rekke Høyesterettsdommer, og har vært et tema i flere saker der Norge har blitt felt i EMD.¹⁷⁶ En må derfor anta at domstolene i dag er vesentlig mer oppmerksomme på dette temaet under domsavsigelsen av erstatningskrav som springer ut av en straffesak, og at det således er sjeldent at slike erstatningssaker nå innebærer en krenkelse av EMK. Hele sakskomplekset i Karmøy-saken er også svært spesielt ved at det har vært mye mediedekning og at mannen i svært lang tid har følt seg dømt som drapsmann på grunn av erstatningsdommen. Krenkelsen av uskyldspresumsjonen er derfor svært spesiell, og som lagmannsretten selv peker på har avgjørelsen liten overføringsverdi til andre saker:

¹⁷³ LA-2021-157502.

¹⁷⁴ Se til eksempel Y v. Norway avsnitt 41, Orr v. Norway avsnitt 50, HR-2020-1327-U avsnitt 33 eller HR-2018-1783-A avsnitt 20-24.

¹⁷⁵ HR-2018-1909-A avsnitt 55.

¹⁷⁶ Y v. Norway og Orr v. Norway. Se eksempelvis Rt. 2008 s. 1292, Rt. 2009 s. 1456, Rt. 2012 s. 47, Rt. 2013 s. 22, Rt. 2014 s. 249, Rt. 2014 s. 705, HR-2017-2387-U og HR-2018-1068-U.

«Lagmannsretten tilføyer at det ikke er rettens oppgave å formulere et generelt unntak fra en bestemmelse om lengstefrist som løsningen utledes fra. Det er primært en oppgave for lovgiver å endre bestemmelsen ved å innføre et generelt unntak fra en frist. Spørsmålet er om det slik forholdene i denne sak ligger an, ville krenke Bs individuelle rettigheter etter bestemmelser av større trinnhøyde enn tvistemålsloven 1915 § 408 annet ledd, å avvise begjæringen om gjenåpning. Konsekvensen av denne avgjørelse for senere saker vil derfor kunne bli svært begrenset.»¹⁷⁷

Gjennomgangen over viser altså at en krenkelse av uskyldspresumsjonen sjeldent vil innebære at fristene for gjenåpning i tvisteloven kan fravikes. Det forutsetter i så fall at erstatningsdommen inneholder en fortsatt krenkelse av uskyldspresumsjonen etter EMK art. 6 nr. 2, og at gjenåpning er nødvendig for å reparere krenkelsen.

¹⁷⁷ LA-2021-157502.

6 Bør det lovfestes et eget unntak fra tiårsfristen for sivile krav som springer ut av en straffesak?

Oppgaven har vist at det ikke finnes noen bestemt mulighet til å gjenåpne de sivile krav som springer ut av en straffesak etter at tiårsfristen er passert. Tvert i mot tyder forarbeidene til tvisteloven på at lovgiver bevisst har avfeid forslaget om en særegen frist for denne typen sivile saker.¹⁷⁸

Det kan virke svært uheldig for den som blir uriktig domfelt. Selv om et sivil erstatningskrav ikke innebærer noen konstatering av straffeskyld, bygger det likevel på et faktum som utgjør et straffbart forhold, og rettens beslutning om å idømme erstatningsansvar vil naturligvis skape en mistanke om at det foreligger straffeskyld. Å bli domfelt for et sivil krav som springer ut av en straffesak kan derfor innebære en stor byrde for den domfelte, særlig der faktum gjelder en alvorlig straffbar handling. Der det senere oppdages at domfellelsen var uriktig, bør det åpenbart foreligge en mulighet for gjenåpning av hensyn til den domfelte, uavhengig av tiårsfristen for ordinære sivile saker i tvisteloven. At tiårsfristen setter en absolutt begrensning for gjenåpningen av såpass alvorlige og inngripende saker, kan virke i strid med den allmenne rettsfølelsen, og til sist påvirke samfunnets tillit til domstolsapparatet og rettssystemet.

Til tross for dette finnes det ingen sikkerhetsventil for disse tilfellene i norsk rett. Etter oppgavens kapittel 3, 4 og 5 fremstår det ganske klart at verken tvisteloven, straffeprosessloven eller menneskerettighetene åpner for unntak, selv om tiårsfristen kan fravikes i enkelttilfeller der regler av høyere trinnhøyde er krenket.

En mulig løsning på «problemet» oppgaven reiser er å nedfelle et slikt unntak i lovs form, ved at tvisteloven § 31-6 (2) endres med tilbakevirkende kraft. I så fall reises et spørsmål om det skal oppstilles øvrige vilkår for at det skal kunne gjøres unntak fra fristen for sivile saker som springer ut av en straffesak. En løsning som ble trukket frem i lovforslaget er at det kan gjøres unntak for de tilfeller der den sivile avgjørelsen «bygger på at parten har begått en straffbar handling som kan medføre fengsel i mer enn 2 år».¹⁷⁹ En annen løsning er å anse det som tilstrekkelig at gjenåpningsgrunnene i tvisteloven § 31-4 og § 31-5 er oppfylt.

En vid adgang til unntak fra tiårsfristen vil kunne virke prosessdrivende. Tiårsfristen har tross alt en viktig funksjon ved å sette et endelig punktum i mange sivile konflikter som kanskje aldri ville tatt helt slutt. Å åpne for at det kan gjøres unntak for *alle* tilfellene der sivile krav springer

¹⁷⁸ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 274. Se oppgavens punkt 3.2.2.

¹⁷⁹ Dok.nr. 8:84 (1996-1997).

ut av en straffesak, vil kanskje medføre mange begjæringer uten gode grunner for gjenåpning. I så fall blir vurderingstema om en slik virkning er mer uheldig enn den virkning at en uriktig erstatningsavgjørelse blir stående, og potensielt skaper store vanskeligheter for den som er blitt utsatt for domfellelsen.

Som følge av dette bør en endring av ordlyden i tvisteloven § 31-6 (2) og eventuelle vilkår være nøye gjennomtenkt, men kanskje ikke så absolutte som den gjeldende ordlyden.

Litteraturliste

Norske lover og forskrifter

1915	Lov 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåten for tvistemål (tvistemålsloven)
2005	Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)
1981	Lov 22. mai nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)
1887	Lov 01. juli nr. 5 om Rettergangsmaaden i Straffesager (straffeprosessloven)
2016	Lov 12. august nr. 77 om verneplikt og tjeneste i Forsvaret m.m. (forsvarsloven)
1965	Lov 19. mars nr. 3 om fritaking for militærtjeneste av overbevisningsgrunner (militærnekterloven)
1981	Lov 08. april nr. 7 om barn og foreldre (barnelova)
1980	Lov 13. juni nr. 42 om leger (legeloven)
1999	Lov 21. mai nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)
1814	Lov 17. mai om Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven)
2005	Forskrift 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) og om overgangsregler til tvisteloven

Forarbeider

NOU 2001: 32 A	<i>Rett på sak: Lov om tvisteløsning (tvisteloven).</i>
NOU 2001: 32 B	<i>Rett på sak: Lov om tvisteløsning (tvisteloven).</i>
NOU 2016: 24	<i>Ny straffeprosesslov.</i>
NOU 2020: 14	<i>Ny barnelov – Til barnets beste.</i>
NOU 2000: 33	<i>Erstatning til ofrene hvor tiltalte frifinnes for straff.</i>
NOU 2006: 10	<i>Fornærmede i straffeprosessen – nytt perspektiv og nye rettigheter.</i>
NUT 1969: 3	<i>Innstillingen om rettergangsmåten fra Straffeprosesslovkomiteen (Komiteen til revisjon av straffeprosessloven).</i>

Ot.prp. nr. 51 (2004-2005)	<i>Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven).</i>
Ot.prp nr. 74 (2005-2006)	<i>Om lov om endringer i tvisteloven (endringer i straffeprosessloven og andre lover).</i>
Ot.prp. nr. 1 (1979-1980)	<i>Om lov om leger og om lov om tannleger.</i>
Ot.prp. nr. 3 (1998-1999)	<i>Om lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).</i>

Prop. 102 L (2015-2016)	<i>Lov om verneplikt og tjeneste i Forsvaret m.m. (forsvarsloven).</i>
Prop. 146 L (2020-2021)	<i>Endringer i straffeprosessloven mv. (aktiv saksstyring mv.).</i>
Prop. 102 L (2015-2016)	<i>Lov om verneplikt og tjeneste i Forsvaret m.m. (forsvarsloven).</i>
Dok. nr. 8: 84 (1996-1997)	<i>Forslag fra stortingsrepresentantene Anita Apelthun Sæle, Arild Hiim, Lisbeth Holand og Jan Simonsen om utvidet frist for gjenopptakelse av sivile saker i særskilte tilfeller</i>

Rettspraksis

HR-2020-1327-U
 HR-2018-1783-A
 HR-2018-1909-A
 HR-2018-847-A
 HR-2018-1068-U
 HR-2017-2387-U
 HR-2016-2554-P
 HR-2016-2437-U
 HR-2014-01165-A
 Rt. 2014 s. 249
 Rt. 2014 s. 705
 Rt. 2014 s. 1134
 Rt. 2014 s. 1161
 Rt. 2013 s. 22
 Rt. 2013 s. 565
 Rt. 2012 s. 47
 Rt. 2010 s. 718
 Rt. 2009 s. 1017
 Rt. 2009 s. 1456
 Rt. 2008 s. 1292
 Rt. 2007 s. 483
 Rt. 2005 s. 334
 Rt. 2004 s. 321
 Rt. 2003 s. 1671
 Rt. 2000 s. 996
 Rt. 1999 s 1369

Rt. 1998 s. 1945
Rt. 1992 s. 64
Rt. 1990 s. 874

LA-2021-157502
LA-2020-54484
LB-2018-48146
LB-2017-16453-2
LB-2016-58330-2
LB-2016-58330-3
LA-2009-142421
LA-2008-94128
LG-2003-680
LG-2001-1455
LG-1998-260-2

TSTAV-2011-81051

Forvaltningspraksis

GK-2016-26
GK-2014-191
GK-2013-161
GK-2008-111

Juridisk teori

Skoghøy, Jens Edvin A. *Tvisteløsning*. 4. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2022.

Skoghøy, Jens Edvin A. *Tvisteløsning*. 3. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2017.

Pedersen, Jussi Erik og Jens Edvin A Skoghøy. *Grunnleggende sivilprosess*. Oslo: Universitetsforlaget, 2020.

Backer, Inge Lorange. *Norsk sivilprosess*. 2. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2020.

Ruud, Morten og Geir Ulfstein. *Innføring i folkerett*. 5. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2018.

Smith, Eivind. *Konstitusjonelt demokrati: Statsforfatningsretten i prinsipielt og komparativt lys*. 4. utgave, Bergen: Fagbokforlaget, 2017.

Andenæs, Johs. *Norsk straffeprosess* bind I. 2. utgave, Oslo, 1994.

Salomonsen, Olaf. *Den norske straffeproseslov med kommentar*. 2. utgave, Bind II, Oslo: H. Aschehoug & Co (W. Nygaard), 1925.

Eckhoff, Torstein og Jan E. Helgesen. *Rettskildelære*. 10. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2001.

Eckhoff, Torstein og Jan E. Helgesen. *Rettskildelære*. 4. utgave, Oslo: Tano Aschehoug, 1997.

Fleischer, Carl August. *Rettskilder og juridisk metode*. 1. utgave, Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1998.

Boe, Erik Magnus. *Rettskildelære under debatt*. 2. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2021.

Myhrer, Tor-Geir og Johs. Andenæs. *Norsk straffeprosess*. 4. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2009.

Øyen, Ørnulf. *Straffeprosess*. 3. utgave, Bergen: Fagbokforlaget, 2022.

Boe, Erik Magnus. *Innføring juss, Juridisk tenkning og rettskildelære*. 3. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2010.

Andenæs, Johs, Georg Fredrik Rieber-Mohn, Knut Erik Sæther. *Alminnelig strafferett*. 6. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2016.

Keiserud, Erik, Knut Erik Sæther og Morten Holmboe. «Straffeprosessloven, Lovkommentar.» I Juridika.no 2020 hentet 20. april 2023.

Backer, Inge Lorange, «Barnelova: kommentarutgave», I Juridika.no 2009 hentet 28. mars 2023.

Artikler

Skoghøy, Jens Edvin A. «Norske domstolers lovkontroll i forhold til inkorporerte menneskerettskonvensjoner», *Lov og Rett*, 2002, s. 337–354.

Stridbeck, Ulf. «Repetitive begjæringer om gjenåpning», *Lov og rett* årg. 59, nr. 8 (2020) s. 508-518. [Lest i Juridika.no].

Skoghøy, Jens Edvin A. «Rett politikk og moral: om bruk av politiske og etiske argumenter ved rettsanvendelse og juridisk forskning», *Tidsskrift for rettsvitenskap* årg. 140, (1994) s. 837-881. [Lest i Juridika.no].

Strandbakken, Asbjørn. «Frifunnet for straff – idømt erstatningsansvar – Om beviskravet i straffesaker og sivile saker», *Lov og rett* (1998) s. 540-552. [Lest i Lovdata.no].

Larsen, Kjetil Mujezinovic. «rettferdig rettergang». *Store norske leksikon*, 10. januar 2023, https://www.sn.no/rettferdig_rettergang , hentet 10.04.2023.

Internasjonale traktater

EMK	<i>Konvensjonen om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter, Roma 4. november 1950.</i> [Offisiell norsk oversettelse]
SP	<i>Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, 16. desember 1966.</i> [Offisiell norsk oversettelse]

Avgjørelser fra EMD

Y v. Norway	<i>Case of Y v. Norway</i> , no.56568/00, 11. februar 2003.
Söderman v. Sweden	<i>Case of Söderman v. Sweden</i> , no. 5786/08, 12. november 2013.
Fernández Martínez v. Spain	<i>Case of Fernández Martínez v. Spain</i> , no. 56030/07, 12. juni 2014.
Mozer v. The republic of Moldova and Russia	<i>Case of Mozer v. The republic of Moldova and Russia</i> , no. 11138/10, 23. februar 2016.
Bochan v. Ukraine (no. 2)	<i>Case of Bochan v. Ukraine (no 2)</i> , no. 22251/08, 5. februar 2015.
Sablon v. Belgium (a)	<i>Case of Sablon v. Belgium</i> , (fransk versjon i HUDOC) no. 36445-97, 10. april 2001.
Sablon v. Belgium (b)	<i>Case of Sablon v. Belgium</i> , no. 36445-97, 10. april 2001.

Verein Gegen Tierfabriken Scheiz v. Switzerland

Case of Verein Gegen Tierfabriken Scheiz v. Switzerland no. 2, no. 32772/02, 20. juni 2009.

Katerina Taneva v. former Yugoslav Republic of Macedonia *Case of Katerina Taneva and Others v. Former Yugoslav Republic of Macedonia*, no. 11363/03, 10. november 2009.

Dudgeon v. The United Kingdom

Case of Dudgeon v. The United Kingdom, no. 7525/76, 22. oktober 1981.

Orr v. Norway

Case of Orr v. Norway, no. 31283/04, 15. mai 2008.